

Onderbouwing en achtergrond Blink Spelling & Grammatica

Inleiding

De visie en aanpak van Blink Spelling & Grammatica zijn gebaseerd op grondig onderzoek naar spelling- en grammaticaonderwijs in het primair onderwijs. Om een goed beeld te krijgen van de onderwijspraktijk hebben we lessen bijgewoond om te ervaren hoe spelling en grammatica op scholen worden onderricht en welke kansen en knelpunten leerkrachten daarbij zien.

Daarnaast hebben we wetenschappelijk onderzoek bestudeerd en uitgebreid gesproken met wetenschappers en andere experts. Ook zijn verschillende didactische aanpakken in de praktijk uitgetoetst. Op basis van de ervaringen en feedback van leerkrachten en leerlingen zijn deze aanpakken vervolgens verder aangescherpt en doorontwikkeld.

De inzichten uit dit onderzoekstraject vormen het fundament van Blink Spelling & Grammatica.

In deze onderbouwing delen we de belangrijkste wetenschappelijke en didactische inzichten, zodat duidelijk wordt waarop de keuzes in het lesmateriaal zijn gebaseerd. Daarnaast vind je hier de uitgangspunten van de aanpak van Blink Spelling & Grammatica en een overzicht van de leerlijnen.

Vanuit de integrale visie op spelling en grammatica zoomen we in deze inleiding eerst in op spelling en vervolgens op grammatica.

Taalsysteem en taalgebruik: spelling en grammatica

Blink Spelling & Grammatica is een complete methodiek voor spelling- en grammaticaonderwijs voor groep 4 tot en met 8. Binnen deze aanpak staan taalsysteem en taalgebruik voortdurend met elkaar in verbinding. Leerlingen onderzoeken spelling- en grammaticaverschijnselen eerst in een betekenisvolle context en verdiepen deze vervolgens via expliciete uitleg, gerichte inoefening en automatisering.

De didactische opbouw is erop gericht dat leerlingen niet alleen regels en afspraken leren kennen, maar vooral begrijpen hoe de taal in elkaar zit en hoe zij deze kennis functioneel kunnen inzetten. Daarom is er structureel en expliciet aandacht voor de transfer naar spreken en schrijven. Spelling en grammatica worden niet als losse onderdelen aangeboden, maar steeds verbonden aan authentieke taaltaken.

Het gecombineerde aanbod van Blink Spelling & Grammatica en Blink Taal & Lezen vormt daarmee de basis voor geïntegreerd taalonderwijs. Leerlingen leren vanuit nieuwsgierigheid, betekenisvolle contexten en concrete taalervaringen. Zo ontdekken zij dat spelling en grammatica geen doel op zichzelf zijn en niet in de eerste plaats worden geleerd voor een toets, maar juist voor de directe toepassing in schrijf- en spreektaken, zowel op school als daarbuiten.

Blink Spelling & Grammatica sluit inhoudelijk aan bij de thema's van Blink Taal & Lezen. Zo worden het Leesclubboek en andere thematische teksten gebruikt als startpunt voor het ontdekken

van taalverschijnselen. Daarnaast wordt een directe koppeling gemaakt met de spreek- en schrijfpodochten binnen het thema, waarin leerlingen hun kennis actief toepassen en de transfer maken naar betekenisvol taalgebruik.

De opbouw van Blink Spelling & Grammatica is daarbij lineair: elk leerjaar kent een eigen, zorgvuldig opgebouwde leerlijn en een specifiek aanbod aan spellingcategorieën en grammaticale verschijnselen. Dit verschilt van Blink Taal & Lezen, waar het aanbod voor groep 5/6 en 7/8 gecombineerd wordt aangeboden. Deze lineaire opbouw zorgt voor een duidelijke doorgaande lijn en een stapsgewijze verdieping van kennis en vaardigheden.

De pijlers van Blink Spelling & Grammatica

Op basis van uitgebreid vooronderzoek en gesprekken met leerkrachten, leerlingen, wetenschappers en andere experts zijn de volgende pijlers van Blink Spelling & Grammatica ontwikkeld. Deze pijlers vormen samen het didactische fundament van de methode.

1. Betekenisvolle context als vertrekpunt

Spelling- en grammaticaverschijnselen worden binnen Blink Spelling & Grammatica altijd gekoppeld aan een betekenisvolle context. Voorbeelden van spellingkwesties en taalverschijnselen worden 'opgeraapt' uit het materiaal van Blink Taal & Lezen, zoals het Leesclubboek, thematische teksten en andere authentieke taalbronnen passend binnen het thema.

Didactische onderbouwing

Uit onderzoek, praktijkervaring en gesprekken blijkt dat spelling en grammatica in veel methodes nog te vaak losstaan van de rest van het (taal)onderwijs. Hierdoor ervaren leerlingen het nut en de noodzaak onvoldoende en blijven spellingkwesties of grammaticaverschijnselen soms te abstract.

Wanneer spellingcategorieën of grammaticale onderwerpen geïsoleerd worden aangeboden, missen leerlingen concrete aanknopingspunten om nieuwe kennis aan op te hangen. Zij hebben juist behoefte aan betekenisvolle *haakjes* in hun denken, zodat nieuwe inzichten beter worden begrepen, onthouden en toegepast.

Door te werken vanuit rijke teksten en herkenbare thematische contexten krijgen leerlingen deze haakjes wel. De context maakt taalverschijnselen concreet, wekt de nieuwsgierigheid en helpt leerlingen om verbanden te leggen tussen taalregels en werkelijk taalgebruik. Dit draagt aantoonbaar bij aan dieper begrip en betere beklijving.

Uitwerking in het lesmateriaal

Elke nieuwe spellingcategorie en elk grammaticaonderdeel wordt geïntroduceerd vanuit een betekenisvolle tekst of context uit het thema van Blink Taal & Lezen.

Leerlingen starten bijvoorbeeld met zinnen, woorden en beelden vanuit het Leesclubboek of een thematekst. Vanuit deze context onderzoeken zij samen met de leerkracht een taalverschijnsel. Pas na deze ontdekkingsfase volgt de expliciete uitleg en verdere inoefening.

2. Een vaste didactische fasering in vier stappen

De didactiek van Blink Spelling & Grammatica is opgebouwd volgens een vast **vierstappenmodel**:

1. ontdekken
2. uitleg
3. oefenen
4. transfer (toepassen)

Elke les start met het ontdekken en onderzoeken van een spellingkwestie of taalverschijnsel in een betekenisvolle context binnen het thema. Vanuit deze verkenning volgt expliciete instructie, gerichte inoefening en uiteindelijk de toepassing in schrijven en spreken.

Didactische onderbouwing

Deze opbouw sluit aan bij hoe kinderen leren: eerst betekenis geven, vervolgens structureren en ten slotte toepassen. Door te starten vanuit een betekenisvolle context en daar spellingcategorieën of taalverschijnselen uit ‘op te rapen’, worden deze concreet en komen ze tot leven.

Leerlingen en leerkracht onderzoeken samen wat er in de taal gebeurt, praten hierover en komen zo al dicht in de buurt van de regel of afspraak. Pas daarna wordt deze expliciet uitgelegd. Hierdoor ontstaat dieper begrip dan wanneer leerlingen direct de regel of afspraak aangereikt krijgen.

Tegelijkertijd biedt de methode voldoende sturing: leerlingen krijgen ruimte om te ontdekken, maar kunnen niet ‘ontsporen’, omdat de leerkracht aansluitend altijd expliciete instructie en begeleiding biedt.

Na de uitleg volgt gerichte inoefening, waarbij leerlingen de nieuwe regel of afspraak eerst begeleid en daarna steeds zelfstandiger toepassen. Ook is er aandacht voor het herkennen en leren onthouden van weetwoorden. In de laatste stap werken zij toe naar de toepassing binnen schrijf- en spreektaken. Zo wordt de verbinding gelegd tussen inzicht, automatisering en functioneel gebruik.

Uitwerking in het lesmateriaal

Deze pijler is zichtbaar in de vaste weekopbouw van elke spelling- en grammaticaweek:

- **dag 1:** ontdekken en uitleg;
- **dag 2 en 3:** oefenen en inoefenen;
- **dag 4:** transfer naar schrijf- en spreekopdrachten binnen Blink Taal & Lezen;
- **dag 5:** extra oefenen, herhalen en differentiëren.

Deze vaste structuur biedt herkenning en houvast voor zowel leerlingen als leerkrachten en ondersteunt een geleidelijke opbouw van begrip naar toepassing.

3. Structurele transfer naar spreken en schrijven

In Blink Spelling & Grammatica is er structureel aandacht voor de transfer van spelling en grammatica naar schrijven en spreken. Toepassing, nut en samenhang staan hierbij centraal.

Didactische onderbouwing

Deze pijler hangt nauw samen met het vierstappenmodel en de betekenisvolle context als vertrekpunt. Leerkrachten geven aan dat leerlingen spellingkwesties of grammaticale inzichten vaak goed kunnen toepassen in een losse les, maar deze kennis niet vanzelf meenemen naar andere taal- of vaklessen. Juist daarom is transfer essentieel.

Wetenschappers en experts benadrukken unaniem het belang van toepassing binnen authentieke taaltaken. Het uiteindelijke doel is immers niet het correct maken van een oefening of toets, maar het functioneel inzetten van taal in eigen schrijf- en spreektaken, zowel binnen als buiten school. Zoals Janson treffend verwoordt:

“Het schrijven van eigen teksten is de reden dat je spelling leert.”¹

Ook de nieuwe definitieve conceptkerndoelen en het Kwaliteitskader Taal voor leermiddelen benadrukken het belang van toepassing en transfer. Daarbij wordt expliciet ingezet op het werken vanuit het geheel naar het onderdeel: eerst ervaren leerlingen taal in een betekenisvolle context, waarna wordt ingezoomd op het specifieke taalverschijnsel.²

Uitwerking in het lesmateriaal

Deze pijler is zichtbaar in de structurele koppeling tussen Blink Spelling & Grammatica en Blink Taal & Lezen.

Dag 4 staat altijd in het teken van transfer naar de schrijf- en spreekopdracht binnen het thema.

- Leerlingen passen spelling- en grammaticakennis toe in de **oefenwedstrijd**.
- Vervolgens volgt de toepassing in de **wedstrijd** binnen Blink Taal & Lezen (of in groep 4 in het werkboek Spelling & Grammatica).
- Bij schrijfproducten is er expliciet aandacht voor een **spellingcheck** en reflectie op taalgebruik.

Hierdoor ervaren leerlingen dat spelling en grammatica geen losse onderdelen zijn, maar hulpmiddelen om zich helder en correct uit te drukken in betekenisvolle taaltaken.

4. Inzicht in het taalsysteem

De methode zet nadrukkelijk in op het ontwikkelen van inzicht in het taalsysteem. Leerlingen leren begrijpen hoe taal is opgebouwd en hoe taalverschijnselen functioneren binnen schrijven en spreken.

Didactische onderbouwing

Wetenschappelijk onderzoek laat zien dat taalbewustzijn en inzicht in hoe taal werkt van groot belang zijn voor taalontwikkeling. Leerlingen die begrijpen hoe woorden, zinnen en teksten zijn opgebouwd, zijn beter in staat om deze kennis bewust toe te passen in hun eigen taalgebruik.

¹ Janson, 2020

² Kwaliteitskader Taal voor leermiddelen, Kennistafel, 2025

Een begrippenapparaat kan daarbij ondersteunend zijn, omdat het leerlingen helpt om over taal te praten en taalverschijnselen te benoemen. Tegelijkertijd laat onderzoek zien dat het enkel kunnen benoemen van woordsoorten en zinsdelen niet automatisch leidt tot rijker taalgebruik of betere taalvaardigheid.

Daarom ligt binnen Blink Spelling & Grammatica de nadruk niet op het aanleren en reproduceren van termen, maar op begrijpen, onderzoeken en toepassen. Leerlingen ontdekken hoe taal werkt, denken na over taalgebruik en ervaren het effect van grammaticale keuzes op de betekenis van taal.

Uitwerking in het lesmateriaal

Deze pijler is zichtbaar in de grammaticalessen, waarin de focus ligt op **woordbouw en zinsbouw**.

Leerlingen onderzoeken bijvoorbeeld:

- hoe woorden zijn opgebouwd;
- hoe zinnen worden gevormd en uitgebreid;
- welk effect verschillende zinsvormen hebben;
- hoe tijd en betekenis in zinnen veranderen.

Daarnaast worden grammaticale inzichten steeds gekoppeld aan schrijf- en spreekopdrachten, zodat leerlingen ervaren hoe kennis van het taalsysteem hun eigen taalgebruik ondersteunt en versterkt.

5. Inzetten op spellingbewustzijn en spellinggeweten

We werken doelgericht aan duurzaam spelling- en taalbewustzijn. Leerlingen leren kritisch te kijken naar taal, na te denken over taalgebruik en bewust keuzes te maken, met als doel zich helder uit te kunnen drukken en de ander goed te kunnen begrijpen.

Didactische onderbouwing

Deze pijler bouwt voort op de inzichten uit pijler 1 en 2. Zoals Smits en Van Koeven (2020) benadrukken, moeten kinderen eerst nieuwsgierig en betrokken raken voordat leren echt op gang komt. Door samen een spellingkwestie of taalverschijnsel in een tekst te onderzoeken, worden leerlingen nieuwsgierig gemaakt naar hoe taal werkt³.

Vervolgens stimuleren actieve en coöperatieve werkvormen het bewust nadenken over spelling en taalgebruik. Leerlingen leren niet alleen *wat* de juiste vorm is, maar vooral ook *waarom* een bepaalde keuze passend is.

Smits en Van Koeven (2020) laten bovendien zien dat veel traditionele oefenvormen binnen het spellingonderwijs beperkt effectief zijn, zoals het trekken van lijnen tussen woorden of het invullen van losse letters in open plekken⁴. Binnen Blink Spelling & Grammatica ligt de nadruk daarom op actieve, betekenisvolle en reflectieve oefenvormen die taalbewustzijn versterken.

Ook de structurele transfer naar schrijven en spreken draagt sterk bij aan het ontwikkelen van een bewuste taalhouding. Leerlingen leren kritisch kijken naar hun eigen taalgebruik en maken bewust keuzes in functie van betekenis en communicatie.

³ O.a. Smits en Van Koeven (Rijke Taal, 2020; diverse blogs)

⁴ Smits en Van Koeven (Rijke Taal, 2020)

Uitwerking in het lesmateriaal

Deze pijler is zichtbaar in:

- actieve samenwerkingsopdrachten in tweetallen en groepjes;
- dictees met expliciete aandacht voor spellingbewustzijn door twijfelwoorden aan te geven;
- reflectiemomenten bij schrijfproducten;
- de spellingcheck bij de transferopdrachten;
- opdrachten waarin leerlingen hun spelling- of taalkeuzes moeten toelichten.

6. Werken met spellingcategorieën

Voor spelling werken we met spellingcategorieën. Deze categorieën vormen de basis voor een heldere en doorgaande leerlijn van groep 4 tot en met 8.

Didactische onderbouwing

Spellingcategorieën bieden houvast in de opbouw van een samenhangende leerlijn en helpen leerkrachten met het structureren van het aanbod. Daarnaast sluiten zij aan bij de huidige toetspraktijk, waaronder de volgtoetsen in bijvoorbeeld het **Cito-LVS**.

Voor leerlingen zijn categorieën echter vooral een **structurerend middel** en geen doel op zichzelf. Leerlingen hoeven daarom niet voortdurend actief te benoemen bij welke categorie een woord hoort, omdat dit een te groot beroep doet op het werkgeheugen en de aandacht afleidt van het daadwerkelijk toepassen van de regel of afspraak.

Wetenschappers en experts plaatsen kanttekeningen bij het nut, de noodzaak en vooral de hoeveelheid spellingcategorieën binnen het huidige onderwijs. Tegelijkertijd is het werken met categorieën nog steeds de gangbare norm in het spellingonderwijs en een basis van de toetspraktijk.

Daarom kiest Blink Spelling & Grammatica voor een bewuste middenweg: we werken met spellingcategorieën, maar zetten deze functioneel en ondersteunend in. De focus ligt niet op het labelen, maar op het begrijpen en toepassen van spellingkwesties in betekenisvolle contexten. Daarbij maken we een onderverdeling in klankafspraken, spellingregels en weetwoorden, die elk hun eigen didactiek en inoefening hebben.

Uitwerking in het lesmateriaal

Deze pijler is zichtbaar in:

- de lineaire leerlijn van **groep 4 t/m 8**;
- het aanbod per thema en per week;
- oefenbladen per spellingcategorie;
- husselbladen waarin categorieën door elkaar worden aangeboden;
- dictees waarin categorieën eerst afzonderlijk en later gecombineerd terugkomen;
- digitale oefeningen op **spellingoefenen.nl**.

Zo ondersteunen spellingcategorieën de opbouw van het onderwijs, zonder dat zij voor leerlingen een doel op zichzelf worden.

7. Starten vanuit klank

Bij spelling vertrekt de methode vanuit de klank en de koppeling naar het geschreven woord. Spellingonderwijs start daarmee auditief: leerlingen luisteren eerst naar het woord en ervaren vervolgens hoe klank en schrift zich tot elkaar verhouden.

Didactische onderbouwing

We starten bewust vanuit luisteren en spreken, zodat leerlingen eerst auditief ervaren waar het spellingvraagstuk of ‘probleem’ zit, terwijl ze tegelijkertijd de juiste schrijfwijze zien. Zo ontdekken zij bijvoorbeeld in groep 4 dat een woord vaak anders klinkt dan het geschreven wordt.

Door vanuit de klank te vertrekken, wordt de verbinding tussen klank en schrift versterkt. Dit ondersteunt het fonologisch bewustzijn en helpt leerlingen om spellingpatronen beter te herkennen en te begrijpen.

Deze aanpak sluit aan bij hoe leerlingen klankafspraken en spellingregels opbouwen: vanuit wat zij horen, denken zij na over welke schrijfwijze daarbij hoort en welke regel of afspraak van toepassing is. Hierdoor ontstaat meer inzicht in spellingpatronen en een sterkere koppeling tussen gesproken en geschreven taal.

Uitwerking in het lesmateriaal

Deze pijler is zichtbaar in:

- auditieve instructie via het digibord;
- dictees waarin woorden eerst worden voorgelezen;
- scaffolding zoals: *zeg maar na* en *verdeel in klankgroepen*;
- opdrachten waarbij leerlingen hardop verwoorden wat zij horen;
- oefeningen rond klankgroepen, klankregels en inprenten.

Zo leren leerlingen spellingkwesatiesregels niet alleen visueel herkennen, maar ook auditief begrijpen en toepassen.

1 Spelling

1.1 Wat is spelling?

Spelling is de manier waarop woorden schriftelijk worden weergegeven. Daaronder vallen ook de officiële regels en afspraken voor het correct schrijven van een taal: de spellingconventies.

Strikt genomen verwijst spelling vooral naar de **schrijfwijze van woorden**, oftewel de **orthografie**. Toch staat spelling niet op zichzelf. Bij correct spellen zijn ook andere taalgebieden van belang, zoals fonologie, morfologie, syntaxis en semantiek.

- **fonologie:** *poot, pot*
Welke klank hoor je?
- **morfologie:** *paard → paarden, staart → staarten*
Welke grondvorm herken je en welke regel hoort daarbij?
- **syntaxis:** *Hij bedoelt het goed. → Het is goed bedoeld.*
Welke vorm past binnen het zinsverband?
- **semantiek:** *ik vind het geen stijl → ik vind de trap niet steil*
of: *ik lach → ik lag*
Welke betekenis wordt bedoeld?

Deze taalgebieden hangen nauw met elkaar samen. Binnen Blink Spelling & Grammatica benaderen we spelling daarom als onderdeel van het bredere taalsysteem. We willen en kunnen hier geen ‘muurtjes’ tussen zetten: spelling staat altijd in verbinding met klank, woordopbouw, zinsverband en betekenis.

1.2 Waarom is spelling belangrijk?

Gesprekken met basisschoolleerlingen in de afgelopen twee jaar laten zien dat slecht spellen al op jonge leeftijd vaak als falen wordt ervaren. Tegelijkertijd blijkt dat er in de praktijk nog weinig expliciet wordt stilgestaan bij het *waarom* van goed spellen: de inhoud en boodschap achter de vorm. Leerlingen geven aan graag goed te willen spellen, maar kunnen ook last hebben van de sterke goed/fout-cultuur die juist rondom spelling vaak aanwezig is. Dit kan leiden tot onzekerheid en soms zelfs tot blokkades.

Correcte (werkwoord)spelling is in maatschappelijk opzicht belangrijk. Mensen die spelfouten maken, worden nog vaak onterecht negatief beoordeeld op hun intelligentie of zorgvuldigheid. Zo kan een spelfout in een sollicitatiebrief voor werkgevers reden zijn om een sollicitant af te wijzen. Goed kunnen spellen kan dus daadwerkelijk verschil maken. Daarnaast draagt beheersing van spelling bij aan het zelfvertrouwen van de schrijver. Omgekeerd kan onzekerheid over spelling ertoe leiden dat leerlingen denken: *“Ik kan niet schrijven.”*

Maar correcte spelling is niet alleen van belang voor het aanzien en zelfvertrouwen van de schrijver; zij is vooral belangrijk voor de lezer. Een uniforme schrijfwijze, volgens de afspraken die we met elkaar hebben gemaakt op het gebied van klank, woordopbouw, zinsverband en betekenis, zorgt voor snellere woordherkenning. Daardoor wordt het werkgeheugen minder belast en verloopt lezen sneller en met meer begrip.

Door goed te spellen help je je lezer.

Lees bijvoorbeeld deze zin eens:

Un uunievorme sgreif weise, folchuns du afspraakun di wu med elkar gumakd hebun, lijf tot sneluru woort herkening, tot mindur bulasting fann ut werk guheuchun en duz todt beetur en snelur leesen.

Deze schrijfwijze dwingt de lezer tot *spellend lezen*: letter voor letter lezen en de klanken samensmeden tot een – hopelijk bekend – woord. Wanneer het woord niet direct herkenbaar is, kost dit veel extra cognitieve inspanning. Ook het opzoeken van woorden wordt hierdoor aanzienlijk moeilijker.

Binnen Blink Spelling & Grammatica benadrukken we daarom dat spelling geen doel op zichzelf is, maar een middel om helder te communiceren en betekenisvol te schrijven.

1.3 De speciale rol van werkwoordspelling

Voor het correct spellen van een aantal werkwoordsvormen – in de eerste plaats de **persoonsvorm** – is enige grammaticale kennis nodig. Leerlingen moeten bijvoorbeeld inzicht hebben in onderwerp, tijd en zinsverband om de juiste vorm te kunnen kiezen. Daarom wordt werkwoordspelling in veel methodes vaak als een apart onderdeel aangeboden, alsof het volledig losstaat van de overige spelling.

Tegelijkertijd geldt dat het merendeel van de werkwoordsvormen volgens de reguliere spellingregels kan worden gespeld. Werkwoordspelling staat dus niet volledig op zichzelf, maar sluit voor een groot deel aan bij de ‘gewone’ spellingregels en spellingafspraken die leerlingen al kennen.

Door deze samenhang expliciet te benutten, wordt de effectieve leertijd vergroot en wordt het werkgeheugen van de leerling niet onnodig belast. Leerlingen hoeven dan niet voor elke werkwoordsvorm een aparte aanpak te hanteren, maar kunnen voortbouwen op bestaande spellingkennis.

Verderop in deze onderbouwing besteden we apart aandacht aan de visie van Blink op werkwoordspelling en de manier waarop grammaticale kennis en spellingregels hierin met elkaar verbonden worden.

2 Spelling: de visie van Blink

Spelling en grammatica staan ten dienste van alles wat leerlingen doen bij **schrijven en spreken**. Het doel van spellingonderwijs is daarom niet alleen dat leerlingen woorden correct spellen tijdens een dictee, maar vooral dat zij spelling- en grammaticakennis **juist en bewust toepassen in betekenisvolle taaltaken**, zowel binnen als buiten het leergebied Nederlands.

Vanuit die gedachte is er binnen Blink Spelling & Grammatica een duidelijke verbinding met Blink Taal & Lezen. De lessen sluiten aan bij de thema's van Taal & Lezen en maken gebruik van het Leesclubboek en andere themateksten, als rijke context voor leren en toepassen.

Naast het aanleren en toepassen van spellingregels is het essentieel om te werken aan een **positieve spellingattitude**. Leerlingen moeten het belang van correct schrijven inzien en gemotiveerd zijn om hun taalgebruik steeds verder te verbeteren. Daarom wordt binnen zowel Blink Spelling & Grammatica als Blink Taal & Lezen voortdurend gewerkt aan het ontwikkelen van dit **spellingbewustzijn**: het besef dat zorgvuldig schrijven ertoe doet.

2.1 Uitgangspunten

Eerst onderzoeken en zelf nadenken, daarna directe instructie

We laten leerlingen eerst zelf nadenken over de schrijfwijze van woorden en hierover met elkaar overleggen. Pas daarna volgt de expliciete uitleg of instructie. Op deze manier bouwen leerlingen actief inzicht op in spelling en grammatica. Vervolgens passen zij het geleerde toe in eigen schrijf- en spreekopdrachten (**transfer**), zodat de leerstof functioneel wordt ingezet.

Spellinggeweten en spellingbewustzijn

We zetten expliciet in op het ontwikkelen van **spellinggeweten, spellingbewustzijn en inzicht in het taalsysteem**. Leerlingen ontwikkelen daarbij enerzijds het besef dat zorgvuldig en correct spellen belangrijk is (spellingbewustzijn) en anderzijds een innerlijk controlemechanisme dat hen helpt mogelijke spellingsfouten tijdig op te merken en te corrigeren (spellinggeweten). Tegelijkertijd ondersteunen we hen in het herkennen en doorgronden van spellingverschijnselen in de taal van alledag, zowel in hun eigen taalgebruik als in de wereld om hen heen.

Werken met spellingcategorieën

We werken met spellingcategorieën, omdat deze in de onderwijspraktijk breed worden gebruikt en ook centraal staan in methode-onafhankelijke toetsen. Hier sluiten we bewust op aan, in de opbouw van de leerlijn en de momenten waarop we de stof aanbieden en herhalen.

Daarnaast bieden spellingcategorieën houvast voor een logische en volledige opbouw van het onderwijs en geven zij leerkrachten grip op instructie, observatie en differentiatie. Voor leerlingen is het niet noodzakelijk dat zij de categorie actief kunnen benoemen, maar wel dat zij het bijbehorende spellingprobleem leren herkennen. We verdelen de spellingcategorieën in **spellingregels, klankafspraken en weetwoorden**.

Auditief aanbod als uitgangspunt

We starten vanuit de **klank** en niet vanuit het geschreven woord. Dit sluit aan bij de natuurlijke schrijfp praktijk van leerlingen, omdat zij bij het schrijven in betekenisvolle contexten doorgaans uitgaan van hoe een woord klinkt.

2.2 Werkwoordspelling

Voor het correct spellen van een aantal werkwoordsvormen is grammaticale kennis nodig. Daarom wordt werkwoordspelling in het onderwijs vaak als een apart onderdeel aangeboden, alsof het volledig losstaat van de overige spelling.

Dat is echter niet altijd nodig en wenselijk. Het merendeel van de werkwoordsvormen kan namelijk volgens de **gewone spellingregels** worden gespeld. In de praktijk vraagt vooral de spelling van de **persoonsvorm** om specifieke aandacht, omdat hiervoor aanvullende regels gelden.

Andere werkwoordsvormen, zoals het **hele werkwoord** en de **deelwoordvorm**, volgen in principe de reguliere spellingregels. Veel spelfouten bij werkwoorden zijn bovendien geen regelfouten, maar **verwarringsfouten**, die vaak samenhangen met een te complexe didactische aanpak van werkwoordspelling.

Daarom kiest Blink voor een **vereenvoudigde en logische didactiek**. Leerlingen leren in eerste instantie uit te gaan van de gewone spellingregels. Alleen daar waar deze regels niet toereikend zijn, worden aanvullende regels voor werkwoordspelling aangeboden.

Deze aanpak vermindert onnodige complexiteit, verlaagt de belasting van het werkgeheugen en vergroot de effectieve leertijd. Zo kunnen leerlingen werkwoordspelling beter begrijpen en doelgerichter toepassen in hun eigen teksten.

3 Waar houdt Blink Spelling & Grammatica rekening mee?

3.1 Wettelijke kaders

Kerndoelen Nederlands

In de kerndoelen voor het leergebied Nederlands is vastgelegd wat leerlingen aan het einde van groep 8 moeten kennen, kunnen en hebben ervaren. Samen met het Referentiekader taal vormen deze kerndoelen het wettelijke kader voor het taalonderwijs in het primair onderwijs.

De geactualiseerde kerndoelen leggen nadrukkelijk de focus op de **basisvaardigheden lezen, schrijven en rekenen**, en benadrukken daarnaast de samenhang binnen én tussen leergebieden. Voor spelling en grammatica betekent dit dat deze niet als doel op zichzelf worden aangeboden, maar functioneel worden ingezet binnen betekenisvolle taalactiviteiten.

Het doel is niet dat leerlingen uitsluitend regels en afspraken leren en reproduceren, maar dat zij in betekenisvolle situaties leren nadenken over taal, patronen herkennen en bewuste keuzes maken in hun eigen spreken en schrijven. Spelling- en grammaticakennis staan daarmee nadrukkelijk in dienst van taalgebruik.

Binnen de kerndoelen Nederlands sluit Blink in het bijzonder aan bij het domein **Taal als systeem**, **Kerdoel 6 De leerling toont inzicht in taal als systeem**, en meer specifiek bij **Kerdoel 6A: Vorm en betekenis beschouwen** en **Kerdoel 6B: spelling, formulering en interpunctie**.

Omdat transfer en spellingbewustzijn in Blink een belangrijke plek innemen, wordt er ook veel gewerkt aan de doelen uit het Domein **Communicatie**: **Kerdoel 3A: doelgericht spreken en schrijven** en **Kerdoel 5A: Reflecteren op taalactiviteiten**.

Kerdoel 3 – De leerling produceert teksten

Kerdoel 3A: doelgericht spreken en schrijven

Kerdoel 5 – De leerling ontwikkelt zicht als bewuste taalgebruiker

5A: Reflecteren op taalactiviteiten

Kerdoel 6 – De leerling toont inzicht in taal als systeem

Kerdoel 6A – Vorm en betekenis beschouwen

Kerdoel 6B – Spelling, formulering en interpunctie

Binnen deze kerndoelen neemt spelling een duidelijke en functionele plaats in. Leerlingen leren taalverschijnselen herkennen, onderzoeken, begrijpen en doelgericht toepassen in hun eigen taalgebruik en daarop reflecteren. Daarbij gaat het onder meer om:

- correct spellen en formuleren op woord-, zins- en tekstniveau;
- het verbinden van vorm en betekenis om tot de juiste grammatica te komen;
- het ontwikkelen van spellingbewustzijn en spellinggeweten;
- het reflecteren op gemaakte taalkeuzes;
- het doelgericht inzetten van hulpmiddelen en bronnen bij het redigeren en reviseren van teksten.

Binnen **Blink Spelling & Grammatica** worden deze regels, afspraken, procedures en inzichten expliciet aangeboden en geoefend. Daarbij is er veel aandacht voor **transfer naar Blink Taal & Lezen** en waar passend naar andere vakken, zoals Blink Wereld. Zo worden leerlingen gestimuleerd om spellingbewust en zorgvuldig te schrijven binnen alle leergebieden.

Referentiekader taal

Waar de kerndoelen beschrijven **wat het onderwijs moet aanbieden**, beschrijft het referentiekader specifiek wat leerlingen op verschillende momenten in hun schoolloopbaan moeten beheersen.

Bij de ontwikkeling van Blink Spelling & Grammatica is daarom ook gekeken naar het domein **begrippenlijst en taalverzorging** binnen het Referentiekader Taal⁵. Dit domein richt zich op:

1. begrippen en concepten om over taal en taalverschijnselen te kunnen denken en spreken;
2. taalverzorging, waaronder spelling, interpunctie en hoofdlettergebruik.

De verhouding tussen de geactualiseerde kerndoelen en het referentiekader is de afgelopen jaren opnieuw onderzocht. Inmiddels heeft SLO hierover een **formeel advies uitgebracht**. De actualisatie van het referentiekader bevindt zich daarmee in een vervolgfase, waarin de verdere uitwerking en beleidsvorming nog volop in ontwikkeling zijn.

Voor Blink betekent dit dat de **geactualiseerde kerndoelen het primaire uitgangspunt vormen**. Het referentiekader blijft daarbij ondersteunend als kader voor opbrengstgericht werken en doorlopende leerlijnen.

Omdat de nieuwe kerndoelen concreter en samenhangender zijn geformuleerd, sluiten wij in de eerste plaats aan bij deze actuele landelijke curriculumontwikkeling en volgen wij de verdere besluitvorming rondom het referentiekader.

3.2 LVS / Cito

Blink Spelling & Grammatica sluit aan bij de methode-onafhankelijke **LVS-toetsen Taalverzorging**, zowel in terminologie als in afnamemomenten. Dit betekent dat de spellingcategorieën, werkwoordspelling en leestekens, aansluiten bij de inhoud en opbouw van de **Midden- (M)** en **Eindtoets (E) Taalverzorging** en daaraan vooraf aan bod komen.

⁵ <https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/nederlands/referentiekader-taal/>

Door deze afstemming worden leerlingen doelgericht voorbereid op de toetsmomenten binnen het leerlingvolgsysteem, zonder dat het toetsformat leidend is voor het onderwijs. De focus blijft liggen op betekenisvol leren en functionele toepassing van spellingkennis.

3.3 Wetenschappers en experts

Bij de ontwikkeling van Blink Spelling & Grammatica hebben wij ons laten inspireren door inzichten uit wetenschap en onderwijspraktijk. Belangrijke inspiratiebronnen zijn onder anderen **Dolf Janson**, **Anneke Smits**, **Erna van Koeven** en **Mijntje Bakker**. Hun visie en expertise worden in het volgende hoofdstuk nader toegelicht.

3.4 Leerkrachten

Op basis van onderzoek en gesprekken met leerkrachten kwamen we tot een aantal belangrijke inzichten over hun wensen en behoeften rondom spellingonderwijs⁶.

Leerkrachten geven aan dat zij spelling belangrijk vinden, zowel voor de schoolloopbaan als voor later. Daarom willen zij hier structureel tijd aan besteden.

Tegelijkertijd hechten zij waarde aan een herkenbare en overzichtelijke opbouw, waarbij spellingonderwijs is georganiseerd rond **spellingcategorieën en strategieën**. Deze aanpak biedt houvast in instructie, verwerking en toetsing.

Daarnaast geven leerkrachten aan dat zij spellingonderwijs graag **functioneler en betekenisvoller** willen vormgeven. Zij zien kansen om spelling sterker te verbinden aan schrijven en andere taalactiviteiten, zodat leerlingen het nut van correcte spelling beter ervaren.

Uit de gesprekken kwamen onder meer de volgende behoeften naar voren:

- structureel en doelgericht aandacht besteden aan spelling;
- werken met herkenbare spellingcategorieën en strategieën;
- meer verbinding tussen instructie en toepassing in schrijfopdrachten;
- spellingonderwijs aantrekkelijker en motiverender maken;
- aansluiting bij methode-onafhankelijke toetsen;
- aandacht voor zowel korte termijn succeservaringen als lange termijn spellingbewustzijn en spellinggeweten;
- samenhang tussen lezen, taal en spelling.

Uit de gesprekken bleek ook dat veel leerkrachten enerzijds vooral ervaring hebben met traditioneel, expliciet spellingonderwijs, maar anderzijds openstaan voor een rijkere en meer geïntegreerde aanpak. Daarbij geven zij aan behoefte te hebben aan concrete handvatten om deze stap in de praktijk vorm te geven.

⁶ Insights Blink, 2021/2023

4 Wetenschappelijke onderbouwing spelling

In het voortraject hebben we ons verdiept in relevante onderzoeken, vakliteratuur en hebben we gesproken met experts uit wetenschap en onderwijspraktijk. Deze inzichten hebben onze visie op spellingonderwijs en de didactische keuzes binnen Blink Spelling & Grammatica richting gegeven. Hieronder lichten we de belangrijkste inzichten toe die onze aanpak hebben geïnspireerd.

4.1 Inzichten uit de praktijkdidactiek: Dolf Janson

De didactische visie van **Dolf Janson** vormt een belangrijke inspiratiebron voor de ontwikkeling van Blink Spelling & Grammatica. In zijn boek *Op zoek naar letters – de andere spelling- en grammaticadidactiek* benadrukt hij dat spellingonderwijs altijd in dienst moet staan van betekenisvol taalgebruik en de toepassing in eigen teksten.

Zoals hij kernachtig formuleert:

“Het schrijven van eigen teksten is de reden dat je spelling leert.”

Deze visie sluit direct aan bij de uitgangspunten van Blink: spelling is geen doel op zich, maar ondersteunt leerlingen bij betekenisvol schrijven en spreken, zowel binnen het leergebied Nederlands als daarbuiten.

Janson stelt daarbij steeds de vraag hoe taal voor leerlingen functioneel en betekenisvol kan worden gemaakt. Hij benadrukt dat taalonderwijs pas echt uitdagend wordt wanneer leerlingen actief met taalverschijnselen aan de slag gaan, onderzoeken, vergelijken en redeneren, in plaats van uitsluitend invuloefeningen of reproductieve opdrachten te maken.

“... want bezig zijn met taal kan juist heel boeiend en uitdagend zijn. Er moet dan wel iets veranderen aan de praktijk van veel scholen. Je moet die taalactiviteiten dan niet verpakken in invullesjes, en ook de oplossingen moeten niet al in een antwoordenboekje staan. Als je echt met taal bezig bent, blijken er vele mogelijkheden en oplossingen. Dat maakt taal uitdagend.”⁷

Daarom pleit hij voor een **onderzoekende didactiek**. Leerlingen denken eerst zelf na over een spellingvraagstuk, ontdekken patronen en bespreken hun bevindingen met elkaar. Pas daarna volgt de expliciete regel of instructie.

“Onderzoek doe je – als het goed is – vooral om je nieuwsgierigheid te bevredigen. Daardoor doe je het min of meer in een vaste, logische volgorde, maar wel als een cyclische activiteit. Herhaling en uitbreiding leiden tot ‘voortschrijdend inzicht’. Het ene onderzoek leidt daardoor dikwijls vanzelf weer tot een volgend onderzoek.”⁸

⁷ Janson, D. *Uitdagend en functioneel taalonderwijs*, 2017

⁸ <https://www.hettaallab.nl/Onderzoek-doen/>

Deze volgorde – eerst ontdekken, daarna expliciteren – helpt leerlingen om spellingverschijnselen dieper te begrijpen en beter toe te passen in hun eigen schriftwerk. Deze werkwijze sluit nauw aan bij de didactische lijn van Blink: eerst onderzoeken en samen nadenken, daarna directe instructie en vervolgens transfer naar eigen taalproducten.

Janson beschrijft leren bovendien als een cyclisch proces van onderzoek, reflectie, herhaling en verdieping. Nieuw inzicht bouwt voort op eerder inzicht en leidt vaak vanzelf tot nieuwe onderzoeksvragen. In de praktijk betekent dit dat leerlingen spellingverschijnselen niet één keer leren, maar er steeds opnieuw op terugkomen, hun begrip verdiepen en eerdere kennis verbinden aan nieuwe situaties. Deze gedachte past goed bij onze visie op spellingbewustzijn en taalontwikkeling. Dit vraagt van de leerkracht om spellingonderwijs cyclisch aan te bieden: herhalen, verdiepen en toepassen in nieuwe contexten.

Van begrip naar beheersing

Doel is dat leerlingen niet alleen spellingpatronen herkennen, maar ook begrijpen **waarom** een woord op een bepaalde manier wordt geschreven.

Dat **begrip** helpt leerlingen om:

- spellingpatronen en -afspraken beter te onthouden;
- regels sneller te herkennen;
- bewuste keuzes te maken in eigen teksten;
- fouten gericht te analyseren en verbeteren.

Wanneer leerlingen begrijpen wat het spellingprobleem is en waarom een bepaalde schrijfwijze correct is, bekijft de leerstof beter. Begrip ondersteunt daarmee zowel het onthouden als het automatiseren van spellingkennis.

Deze aanpak sluit aan bij actuele inzichten over effectieve spellingdidactiek, waarin **expliciete instructie, betekenisvolle toepassing en foutenanalyse** centraal staan.

Tegelijk past zij goed bij de onderzoekende didactiek die Janson beschrijft: leerlingen leren kritisch kijken naar hun eigen spellingkeuzes en de redenering achter een schrijfwijze te verwoorden.

Een woord goed schrijven mag geen toeval zijn; beheersing betekent dat een leerling kan uitleggen waarom een bepaalde schrijfwijze correct is.

Ook bij fouten ligt de nadruk op inzicht. Waardoor ging het fout? Herkende de leerling het spellingprobleem niet? Was de innerlijke uitspraak niet correct? Of werd de regel niet goed toegepast? Deze reflectie draagt bij aan duurzaam leren.

Klank als uitgangspunt

Een belangrijk didactisch principe is dat we bij spellingonderwijs vertrekken vanuit de **klank**.

Leerlingen schrijven in authentieke situaties immers vanuit wat zij horen of innerlijk uitspreken. Daarom starten we niet bij het geschreven woord, maar bij de auditieve waarneming.

We laten leerlingen eerst onderzoeken:

- Wat hoor je?
- Hoe verdeel je het woord in klankgroepen?
- Welke letters horen daarbij?

Deze aanpak sluit aan bij de natuurlijke schrijfp praktijk van leerlingen en versterkt het fonologisch en orthografisch bewustzijn.

Janson benadrukt hierbij het belang van een helder onderscheid tussen:

- **klanken**: wat je hoort;
- **letters**: wat je ziet;
- **klankgroepen**;
- **lettergrepen**.

Vanuit dit auditieve vertrekpunt begrijpen leerlingen beter waarom bepaalde spellingkeuzes nodig zijn, bijvoorbeeld bij verdubbeling, verlenging of open en gesloten lettergrepen.

Bijvoorbeeld: in *hakken* hoor je één /k/-klank, maar schrijf je twee keer de letter *k*. Vanuit de klankstructuur en de regel bij de korte klank aan het eind van een klankgroep leren leerlingen begrijpen waarom de klinkerverdubbeling na de korte klank nodig is.

Deze aanpak versterkt een stevige spellingbasis en sluit aan bij wetenschappelijke inzichten over de rol van fonologisch bewustzijn in spellingontwikkeling.

Van klankzuiver naar niet-klankzuiver

Janson benadrukt daarnaast dat leerlingen eerst **klankzuivere woorden** goed moeten leren herkennen en correct schrijven.

Deze woorden vormen de basis van de spellingontwikkeling. Pas wanneer deze basis stevig staat, kunnen leerlingen complexere spellingproblemen en uitzonderingen effectief leren hanteren.

Bij niet-klankzuivere woorden kiest Blink, in lijn met deze visie, niet voor een directe start vanuit de regel of categorie. In plaats daarvan laten we leerlingen eerst op basis van auditief aangeboden woorden met de schrijfwijze erbij nadenken over het spellingprobleem.

Zij onderzoeken eerst individueel en daarna samen:

- Wat valt op?
- Wat hoor je en wat schrijf je?
- Waar zit de spellingkwestie?

Pas daarna volgt de expliciete regel of afspraak, die bevestigt en verdiept wat leerlingen zelf hebben ontdekt.

“Het gaat erom dat ze snappen wat bij die categorie het ‘probleem’ is en hoe je dat kunt herkennen en oplossen. Zorg dat ze snappen waarom het zo wel lukt. Snappen is: beter onthouden en sneller herkennen.”

Deze werkwijze vergroot het begrip, de betrokkenheid en de kans op transfer.

Oefenen gericht op transfer

Binnen Blink betekent oefenen meer dan herhalen of invullen. Werkelijke beheersing blijkt pas wanneer leerlingen spellingkennis vanzelfsprekend inzetten in hun eigen teksten.

Daarom zetten we sterk in op:

- schrijven van eigen teksten;
- reviseren en redigeren;
- zelfcorrectie;
- transfer naar andere vakken.

Niet het foutloos maken van een dictee staat centraal, maar het functioneel toepassen van spelling in betekenisvolle taalsituaties.

Oefenen betekent daarom ook bewust kijken naar fouten en analyseren waarom iets misging. Leerlingen leren hierbij hun eigen spellingkeuzes te controleren, te verbeteren en toe te passen in nieuw schriftwerk.

Juist deze transfer naar eigen teksten vormt binnen Blink de maat voor beheersing.

4.2 Inzichten uit taal- en spellingdidactiek: Anneke Smits en Erna van Koeven

De visie van **Anneke Smits** en **Erna van Koeven** heeft een belangrijke rol gespeeld bij de ontwikkeling van Blink Spelling & Grammatica. In hun boek *Rijke taal* plaatsen zij spelling nadrukkelijk binnen een bredere visie op taalontwikkeling, lezen en schrijven.⁹

Een centraal uitgangspunt in hun werk is dat goed spellen sterk samenhangt met de opbouw van **mentale woordrepresentaties**.

Zoals zij schrijven:

“Net als voor lezen is het voor spelling van belang dat er zo veel mogelijk visuele representaties van woorden direct beschikbaar zijn.”¹⁰

Met andere woorden: hoe vaker leerlingen woorden lezen, schrijven en betekenisvol tegenkomen, hoe sterker de verbinding wordt tussen:

- **hoe een woord klinkt** (fonologische representatie);
- **hoe een woord eruitziet** (orthografische of visuele representatie);
- **wat een woord betekent** (semantische representatie).

⁹ *Rijke Taal*, p. 361

¹⁰ *Rijke Taal*, p. 370

Hoe rijker deze verbonden representaties zijn, hoe minder beroep leerlingen hoeven te doen op hun werkgeheugen tijdens het schrijven. Dit ondersteunt vloeiend en correct spellen. In Blink Spelling & Grammatica oefenen we daarom in spelvorm veel met het inprenten van woordbeelden bij onder andere het Geheugen- en Onthoudspel.

Deze inzichten sluiten nauw aan bij hedendaags onderzoek naar spellingontwikkeling en orthografisch leren.

Kritische blik op traditionele spellingdidactiek

Smits en Van Koeven plaatsen tegelijkertijd een kritische kanttekening bij traditionele spellingmethodes, waarin leerlingen veel werken met regels, categorieën en ezelsbruggetjes.

Zij signaleren dat leerlingen vaak eerst moeten bepalen tot welke categorie een woord behoort, waarna zij zich ook nog de bijbehorende regel moeten herinneren.

Bijvoorbeeld:

- luisterwoord
- regelwoord
- weetwoord
- open of gesloten lettergreep
- diverse pseudoregels en geheugensteuntjes

Deze aanpak vraagt veel van het werkgeheugen en kan voor leerlingen cognitief belastend zijn.

Zij wijzen erop dat een groot aantal categorieën, subregels en uitzonderingen de kans vergroot dat leerlingen vooral bezig zijn met het toepassen van procedures, in plaats van met betekenisvol schrijven.¹¹

Deze kritiek sluit aan bij bredere wetenschappelijke inzichten over **cognitieve belasting** en de beperkte capaciteit van het werkgeheugen tijdens schrijfprocessen.

Regels alleen leiden niet vanzelf tot beter spellen

Een belangrijk inzicht uit hun werk is dat het uitleggen en oefenen van spellingkwesties veel leestijd vraagt, terwijl dit niet automatisch leidt tot betere spellingprestaties in authentieke schrijftaken.

Met name tijdens spontaan schrijven gebruiken leerlingen regels vaak nauwelijks bewust, omdat het schrijven zelf al veel aandacht vraagt.

Dat betekent dat kennis van regels en afspraken op zichzelf onvoldoende is.

De cruciale vraag is:

kunnen leerlingen deze kennis ook inzetten tijdens het schrijven van eigen teksten?

Daarom leggen Smits en Van Koeven sterk de nadruk op transfer.

¹¹ Rijke Taal, p. 373

Spellingonderwijs moet leerlingen helpen om spellingkennis daadwerkelijk toe te passen tijdens betekenisvolle schrijfpoddrachten.

Dit sluit direct aan bij de didactische keuzes binnen Blink.

Spellingbewustzijn en spellinggeweten

Een tweede belangrijk inzicht betreft het belang van **spellingbewustzijn**. In de lijn van Anneke Smits en Erna van Koeven verstaan we hieronder het vermogen van leerlingen om bewust na te denken over spelling tijdens het schrijven. Het gaat daarbij om het besef dat spelling ertoe doet, het herkennen van eigen spellingproblemen en het weten hoe fouten kunnen worden opgespoord, gecorrigeerd of gecompenseerd.¹²

Dit hangt nauw samen met wat Blink het **spellinggeweten** noemt: de bereidheid en motivatie om zorgvuldig te willen schrijven en eigen teksten kritisch te reviseren.

Waar spellingbewustzijn vooral gaat over inzicht en strategie, heeft spellinggeweten betrekking op houding en verantwoordelijkheid.

“In taalmethodes staan allerlei spellinglesjes en -spelletjes die leerlingen plezier in spelling zouden moeten bijbrengen, maar het oefenen van spelling leidt nooit tot plezier. Alleen plezier in schrijven kan leiden tot plezier in spellen. En daarnaast leidt lezen dus tot beter spellen. Taaldomeinen kunnen niet los van elkaar worden gezien.”¹³

Leerlingen moeten dus niet alleen regels, patronen en strategieën kennen, maar ook de wil ontwikkelen om correct en verzorgd te schrijven. Juist het teruglezen, controleren en verbeteren van eigen teksten is daarin essentieel.

Voor spellingzwakke leerlingen is dit extra belangrijk, maar vaak ook moeilijker te ontwikkelen. Daarom zet Blink expliciet in op succeservaringen, gerichte feedback en betekenisvolle schrijftaken, zodat leerlingen ervaren dat zorgvuldig schrijven haalbaar en functioneel is.

Plezier in schrijven als motor voor spelling

Een krachtig inzicht uit *Rijke taal* is dat leerlingen niet vanzelf plezier krijgen in spelling door losse spellingoefeningen.

Smits en Van Koeven benadrukken dat plezier vooral ontstaat vanuit **schrijven zelf**.

“Het spellingbewustzijn wordt vergroot door leerlingen het gevoel te geven dat ze grip krijgen op het schrijven van woorden. Ze hebben kennis nodig over woorden, veel goede voorbeelden en goed schrijfonderwijs met veel feedback, waarbij het ertoe doet dat teksten kwaliteit hebben, zodat ze ook gepubliceerd kunnen worden.”¹⁴

¹² *Rijke Taal*, p. 375

¹³ *Rijke Taal*, p. 375

¹⁴ *Rijke Taal*, p. 375

Met andere woorden: leerlingen beleven niet primair plezier aan spellinglesjes, maar aan het maken van betekenisvolle teksten.

Vanuit plezier in schrijven groeit vervolgens ook de bereidheid om aandacht te besteden aan correcte spelling. Vandaar de ruime aandacht bij Blink Spelling & Grammatica voor schrijven in de 'Oefenwedstrijd' en de 'Wedstrijd' in Blink Taal & Lezen. Je traint als leerling voor het werkelijke schrijven (met als metafoor 'de wedstrijd').

Dit onderstreept het belang van samenhang tussen de taaldomeinen:

- lezen
- schrijven
- spelling
- grammatica

Deze domeinen kunnen niet los van elkaar worden gezien.

Differentiatie voor zwakke en sterke spellers

Smits en Van Koeven signaleren bovendien dat een sterke focus op regels en afspraken voor goede spellers meestal weinig problemen oplevert, behalve mogelijk verlies van kostbare leertijd.

Voor zwakkere spellers ligt dit anders.

Bij deze groep kan een overmaat aan regels en afspraken juist averechts werken, omdat de cognitieve belasting te groot wordt.

Een belangrijke uitzondering vormt hierbij de **werkwoordspelling**, waar expliciete regelkennis en grammaticaal inzicht wel aantoonbaar van belang zijn.¹⁵

Dit sluit aan bij de keuze van Blink om werkwoordspelling gericht en zo eenvoudig mogelijk aan te bieden.

Integratie van spelling, grammatica en schrijven

Een laatste belangrijk inzicht betreft de samenhang tussen spelling, grammatica en schrijven.

Onderzoek en adviezen vanuit de **SLO Kennisrotonde** en het werk van **Henk Bonset**¹⁶ benadrukken dat integratie effectief is.

Met name bij werkwoordspelling helpt het om voortdurend expliciet de relatie te leggen tussen:

- grammaticale kennis;
- spellingregels;
- toepassing in eigen teksten.

¹⁵ Rijke Taal, p. 374

¹⁶ Bonset, 2010

Daar waar kan zijn in de leerlijn van Blink spelling & Grammatica de grammaticale onderdelen gekoppeld aan de (werkwoord)spelling.

Ook blijkt het effectief om spellingonderwijs te verbinden met schrijfonderwijs, bijvoorbeeld door leerlingen hun teksten te laten:

- reviseren;
- redigeren;
- verbeteren op spelling en interpunctie.

Juist deze transfer naar eigen schrijfproducten vormt binnen Blink een belangrijk uitgangspunt.

4.3 Inzichten uit de praktijkdidactiek: Dolf Janson over werkwoordspelling

De visie van **Dolf Janson** op werkwoordspelling heeft een belangrijke rol gespeeld in de didactische keuzes binnen Blink Spelling & Grammatica. In zijn artikel *Werkwoordspelling zonder ballast* pleit hij ervoor om werkwoordspelling zo eenvoudig en logisch mogelijk aan te bieden.¹⁷

Een centraal uitgangspunt in zijn benadering is dat het grootste deel van de werkwoordsvormen gewoon de reguliere spellingregels volgt.

Zoals Janson stelt:

“Wie op het gebied van werkwoorden van niets weet en op alle woorden in een zin de gewone spellingregels zou toepassen, zal in de meeste gevallen alles goed schrijven.”

Met andere woorden: de meeste werkwoordsvormen zijn in spellingtechnisch opzicht niet uitzonderlijk.

Zowel het **hele werkwoord (infinitief)** als het **voltooid deelwoord** volgen in de meeste gevallen de gewone spellingafspraken. Leerlingen kunnen hierbij gebruikmaken van bekende spellingstrategieën, zoals verlengen om te bepalen of een eindklank als *t* of *d* wordt geschreven.

Dit inzicht vormt een belangrijk uitgangspunt binnen Blink: we behandelen werkwoordspelling waar mogelijk als gewone spelling en voegen alleen aanvullende regels toe waar dat echt nodig is.

De persoonsvorm als kern

Volgens Janson ontstaat de echte complexiteit vooral bij de **persoonsvorm**.

Juist daar kan verwarring ontstaan, omdat de persoonsvorm in bepaalde gevallen afwijkt van de gewone spellingregels.

Daarom richt Blink de expliciete instructie voor werkwoordspelling primair op dit onderdeel.

¹⁷ *Werkwoordspelling zonder ballast*, JSW 2017

Deze keuze sluit aan bij de gedachte dat we leerlingen niet onnodig moeten belasten met regels voor werkwoordsvormen die zij in de praktijk vaak al correct gebruiken.

Veel traditionele methodes behandelen alle werkwoordsvormen alsof zij even complex zijn. Daardoor kan bij leerlingen het beeld ontstaan dat werkwoorden een uitzonderlijk en ingewikkeld taalonderdeel vormen.

Janson waarschuwt dat dit leerlingen onnodig onzeker kan maken.

Binnen Blink kiezen we daarom voor een **versimpelde didactiek**: we brengen werkwoordspelling terug tot de essentie.

Die essentie ligt bij het herkennen en correct spellen van de persoonsvorm.

Van trucje naar begrip

Een belangrijk inzicht uit Jansons visie is dat leerlingen vooral moeten **begrijpen** wat een persoonsvorm is en welke functie deze in de zin heeft.

Begrip gaat hierbij vóór het toepassen van trucjes.

Traditioneel leren leerlingen vaak strategieën zoals:

- de zin vragend maken;
- enkelvoud en meervoud afwisselen;
- zinsdelen benoemen.

Hoewel deze strategieën bruikbaar kunnen zijn, benadrukt Janson dat zij voor veel leerlingen gemakkelijk verworden tot losse trucjes zonder werkelijk begrip.

Daarom zetten wij binnen Blink sterker in op **taalonderzoek** en **experimenteren met zinnen**.

We laten leerlingen bijvoorbeeld:

- zinnen veranderen;
- onderwerpen ('hoofdrospelers') wisselen;
- tijd veranderen;
- ontdekken welk woord mee verandert.

Door hiermee te experimenteren ontdekken zij zelf welke rol de persoonsvorm in de zin speelt.

Deze aanpak ondersteunt diep begrip en maakt de spellingregel betekenisvoller.

Begripsvorming rond de term 'persoonsvorm'

Janson wijst daarnaast op een belangrijk didactisch aandachtspunt: de term *persoonsvorm* zelf kan verwarrend zijn.

Veel leerlingen koppelen het woord *persoon* onterecht aan het onderwerp van de zin.

Daarom is het belangrijk om expliciet te maken dat *persoon* verwijst naar:

- eerste persoon;
- tweede persoon;
- derde persoon.

De persoonsvorm is het werkwoord dat zich aanpast aan deze grammaticale persoon.

Wanneer leerlingen dit principe begrijpen, kunnen zij de persoonsvorm gerichter herkennen en correct spellen.

Daarmee verdwijnt ook de onzekerheid rondom andere werkwoordsvormen: die volgen immers gewoon de bekende spellingregels.

Didactische vertaling binnen Blink

Deze inzichten sluiten direct aan bij de aanpak van Blink Spelling & Grammatica.

Wij kiezen ervoor om:

- werkwoordspelling zo eenvoudig mogelijk aan te bieden;
- gewone spellingregels als uitgangspunt te nemen;
- expliciete instructie te richten op de persoonsvorm;
- grammaticale kennis functioneel te verbinden aan spelling;
- begrip boven trucjes te plaatsen.

Deze aanpak vermindert cognitieve belasting, vergroot de effectieve leertijd en ondersteunt transfer naar het schrijven van eigen teksten.

Zo leren leerlingen werkwoordspelling niet als een apart en complex systeem, maar als een logisch onderdeel van hun bestaande spellingkennis.

4.4 Inzichten uit onderzoek: Bakker, Zuidema, Bosman en Neijt over werkwoordspelling

Ook het werk van **Mijntje Bakker, Wim Zuidema, Anna Bosman en Anneke Neijt** heeft de visie op werkwoordspelling binnen Blink Spelling & Grammatica mede gevormd. In hun onderzoek signaleren zij verschillende structurele knelpunten binnen het Nederlandse systeem van werkwoordspelling.¹⁸

Een belangrijk inzicht is dat zelfs een goed begrip van het systeem geen garantie biedt voor foutloze toepassing.

Dat maakt werkwoordspelling didactisch bijzonder. Het systeem kent een duidelijke interne logica, maar juist die logica kan de indruk wekken dat correcte toepassing vanzelf volgt zodra leerlingen de regels kennen.

¹⁸ Bakker e.a. (2017)

In de praktijk blijkt dit echter niet zo eenvoudig.

Leerlingen maken regelmatig fouten, ook wanneer zij de regels in theorie kunnen reproduceren. Dit spanningsveld tussen regelkennis en daadwerkelijke toepassing vormt een belangrijk didactisch aandachtspunt.

Inzicht in foutoorzaken

Bakker en collega's benadrukken dat inzicht in de oorzaken van fouten een belangrijke sleutel vormt tot effectief onderwijs in werkwoordspelling.

Zij verwijzen hierbij naar het onderzoek van **Wim Zuidema** naar expertdenken bij het spellen van werkwoordsvormen. Daaruit blijkt dat ervaren spellers automatisch bepaalde risicosituaties herkennen. Bij twijfelgevallen of woorden met meerdere gelijk klinkende schrijfwijzen – zogenoemde **homofone concurrenten** – gaat als het ware een mentaal alarmsignaal af.

Denk bijvoorbeeld aan:

- word/wordt
- gebeurd/gebeurt
- wend/wendt

Experts herkennen deze valkuilen en controleren bewust de grammaticale functie van het woord voordat zij schrijven. Bakker e.a. noemen dit het **alarmbellensysteem**.¹⁹

Deze gedachte sluit nauw aan bij het werken aan **werkwoordspellingsbewustzijn**: leerlingen leren herkennen wanneer extra alertheid nodig is en wanneer een grammaticale controle noodzakelijk is. Het doel is dat zij stap voor stap een intern controlesysteem ontwikkelen dat hen helpt om bewuste spellingkeuzes te maken. In groep 8 bij de herhaling van de werkwoordspelling in Blink Spelling & Grammatica is dit een belangrijk speerpunt in de lessen.

Werkwoordspellingsbewustzijn en spellinggeweten

Een belangrijk gevolg hiervan is dat werkwoordspelling niet alleen draait om regelkennis, maar ook om bewustzijn en houding.

Leerlingen moeten leren herkennen:

- wanneer er risico op verwarring bestaat;
- wanneer grammaticale controle nodig is;
- welke vormen vaak fout gaan;
- hoe zij zichzelf kunnen corrigeren.

Hier raakt **werkwoordspellingsbewustzijn** direct aan **spellinggeweten**. Werkwoordspellingsbewustzijn heeft betrekking op het herkennen van risicosituaties en het inzetten van de juiste denkstappen. Spellinggeweten verwijst naar de bereidheid om die controle ook daadwerkelijk uit te voeren en eigen schrijfwerk kritisch na te kijken.

¹⁹ Bakker e.a. (2017)

Bij werkwoordspelling betekent dit dat leerlingen leren denken:

‘Hier moet ik extra goed kijken.’

Deze metacognitieve alertheid is essentieel voor een correcte toepassing tijdens spontaan schrijven.

Focus op de persoonsvorm

Net als Janson benadrukken Bakker en collega's dat vooral de **persoonsvorm** de kern vormt van de werkwoordspellingdidactiek.

Zij maken expliciet duidelijk dat alleen de persoonsvorm speciale spellingregels vereist. Andere werkwoordsvormen vallen in principe onder de gewone spellingregels. Daarom pleiten zij ervoor om dit uitgangspunt veel sterker centraal te stellen in het onderwijs.

Wanneer leerlingen voortdurend beseffen dat de specifieke werkwoordspellingsregels betrekking hebben op de persoonsvorm – en niet op alle werkwoordsvormen – verkleint dit de kans op verwarring.

Dit sluit direct aan bij de didactische keuzes binnen Blink.

Wij brengen werkwoordspelling daarom bewust terug tot de essentie:

- gewone spellingregels waar mogelijk;
- expliciete instructie waar nodig;
- focus op de persoonsvorm.

Didactische vertaling binnen Blink

Deze inzichten versterken onze keuze om werkwoordspelling:

- eenvoudig en overzichtelijk aan te bieden;
- sterk te koppelen aan grammaticaal begrip;
- te richten op risicomomenten;
- bewustzijn centraal te stellen;
- de persoonsvorm als kern te nemen.

Door leerlingen expliciet te wijzen op veelvoorkomende valkuilen en hen te leren wanneer ‘de alarmbellen moeten afgaan’, vergroten we hun zelfcorrigerend vermogen.

Zo ondersteunen we niet alleen regelkennis, maar vooral de toepassing ervan tijdens authentieke schrijftaken.

4.5 Didactische uitwerking in Blink Spelling & Grammatica

De bovenstaande inzichten zijn vertaald naar een samenhangende didactische aanpak binnen Blink Spelling & Grammatica.

Werken met spellingcategorieën als structuurmiddel

Blink Spelling & Grammatica werkt met spellingcategorieën. Deze categorieën zijn niet bedoeld om leerlingen losse labels of benamingen te laten reproduceren, maar fungeren vooral als **structuurmiddel binnen de leerlijn**.

De categorieën bieden **houvast** bij de opbouw van het curriculum en ondersteunen leerkrachten bij het doelgericht aanbieden, herhalen en verdiepen van spellingonderwijs. Daarnaast sluiten zij aan bij methodeonafhankelijke LVS-toetsen, waarin eveneens met spellingcategorieën wordt gewerkt. In de leerlijn wordt daarom zichtbaar hoe de opbouw van Blink aansluit bij de afnamemomenten en categorienamen van Cito.

Per thema staan drie categorieën centraal: nieuwe categorieën of een verdieping van eerder aangeboden categorieën (zoals de verkleinwoorden of de korte- en langeklankregel).

Daarnaast is er veel ruimte voor herhaling, zowel van categorieën uit eerdere thema's als uit voorgaande leerjaren.

Start vanuit klank en onderzoek

Een belangrijk didactisch uitgangspunt is dat spellingonderwijs vertrekt vanuit de klank. Leerlingen luisteren eerst naar wat zij horen en onderzoeken daarna zelfstandig en samen wat er in een woord gebeurt.

Daarbij staat de vraag centraal: hoor je hetzelfde als je schrijft, of wijkt de schrijfwijze af van wat je hoort? Vanuit deze verkenning ontdekken leerlingen de spellingkwestie en redeneren zij over de bijbehorende schrijfafspraak.

Pas daarna volgt de gerichte instructie van de categorie. Deze volgorde – eerst onderzoeken, daarna expliciteren – sluit aan bij de onderzoekende didactiek en versterkt het begrip van spellingverschijnselen.

Werken aan spellingbewustzijn en spellinggeweten

Binnen Blink werken leerlingen, ongeacht verschillen in spellingniveau, samen aan spellingvraagstukken. Door samen te onderzoeken, woorden te vergelijken en redeneringen te verwoorden, leren zij van elkaar en ontwikkelen zij spellingbewustzijn.

Dit spellingbewustzijn wordt gestimuleerd in alle fasen van het leerproces: van het herkennen van spellingkwesties en het formuleren van regels en afspraken tot het toepassen ervan in verschillende contexten.

Activerende werkvormen ondersteunen dit proces.

- In *Woorden verzamelen* zoeken leerlingen bijvoorbeeld nieuwe woorden binnen een categorie.
- In *Oefen* maken ze een oefendictee over een spellingcategorie en spreken ze de schrijfwijze na.
- In *Onthoudspel* en *Geheugenspel* oefenen zij de inprenting van (weet)woorden.
- Ook in speelse werkvormen, zoals het inzetten van een joker bij woorden waarover je twijfelt of de schrijfwijze juist is in *Dictees* en *Spelspel*, wordt bewust reflecteren op spellingkeuzes gestimuleerd.

Hiermee wordt niet alleen gewerkt aan kennis en strategieën, maar ook aan spellinggeweten: de bereidheid om zorgvuldig te schrijven, kritisch te controleren en fouten bewust te verbeteren.

Koppeling aan schrijven en grammatica

Een structurele en bewuste transfer naar schrijftaken is cruciaal. Dit raakt direct aan het waarom van spellingonderwijs: spelling ondersteunt betekenisvol schrijven.

In groep 4 gebeurt deze transfer bij de *Wedstrijd* en in het eindproduct van Blink Taal & Lezen. Vanaf groep 5/6 vindt deze koppeling wekelijks plaats. Leerlingen passen hun spellingkennis toe in weekproducten en andere schrijfopdrachten.

Daarnaast oefenen leerlingen in alle groepen wekelijks met de *Oefenwedstrijd*: een korte schrijf oefening in het werkboek, gericht op de toepassing van een specifieke categorie.

Waar logisch is er bovendien een directe koppeling tussen spelling en grammatica, met name binnen woordbouw en werkwoordspelling. Vanaf thema 4 in groep 5 volgt op de grammaticaweek een aansluitende week werkwoordspelling.

Ruimte voor expliciete inoefening

Hoewel integratie met schrijven en taalgebruik essentieel is, biedt Blink Spelling & Grammatica als basis ook nadrukkelijk ruimte voor expliciete en geïsoleerde inoefening.

Werkwoordspelling en andere complexe spellingcategorieën kunnen niet uitsluitend ontdekkend worden geleerd. Voor veel leerlingen is expliciete aandacht voor spellingregels, schrijfafspraken en herhaald oefenen noodzakelijk.

Daarom bevat iedere week:

- twee oefen- of husseldictees;
- een optioneel weekdictee of weekcheck (werkwoordspelling);
- in de laatste week van elk thema een diagnostisch einddictee.

Bij elk thema zijn extra oefen- en husselbladen beschikbaar als ook een rijk aanbod aan digitale oefeningen waarbij leerlingen die dat nodig hebben extra kunnen oefenen.

Deze systematische inoefening werkt toe naar beheersing en fungeert als signalering.

Plezier en motivatie

Blink kiest bewust voor activerende en betekenisvolle werkvormen en vermijdt bewezen minder effectieve oefenvormen, zoals mechanische invuloefeningen zonder denkactiviteit.

De gekozen werkvormen stimuleren autonomie, actieve betrokkenheid, samenwerking en succeservaringen. Leerlingen krijgen passende ondersteuning en kunnen op hun eigen niveau werken. Dit vergroot niet alleen de effectiviteit, maar ook het plezier in spelling.

5 Didactische aanpak spelling

Wanneer kinderen vrij schrijven, zijn zij zich vaak minder bewust van de juiste schrijfwijze. Daarom vormen **spellingbewustzijn** en **spellinggeweten** een belangrijk uitgangspunt binnen Blink Spelling & Grammatica.

Transfer en de toepassing van spelling in schrijftaken krijgen daarbij structureel aandacht. Door -regels en spellingafspraken te laten onderzoeken vanuit een betekenisvolle en thematische context, worden deze beter begrepen, onthouden en toegepast.

5.1 Vierstappenmodel

Binnen Blink wordt spellingonderwijs aangeboden volgens een vaste didactische opbouw: het **vierstappenmodel**.

In dit model gaan leerlingen samen op onderzoek uit. Zij leren van en met elkaar, verwoorden hun denkstappen en bespreken hun bevindingen. De leerkracht begeleidt dit proces, biedt gerichte instructie en stuurt waar nodig bij. Spellingbewustzijn vormt hierbij een belangrijke pijler.

Elke week worden de volgende vier stappen doorlopen.

1. Ontdekken: onderzoekend leren

Leerlingen verkennen eerst het spellingvraagstuk. Zij luisteren, vergelijken woorden, ontdekken patronen en onderzoeken wat er opvalt.

2. Uitleg: gerichte instructie

Vervolgens volgt expliciete instructie van de regel of spellingafpraak door de leerkracht en via het lesmateriaal, zoals het digibord, animaties en het werkboek.

Deze fase bouwt voort op wat leerlingen zelf al hebben ontdekt, waardoor zij de instructie beter begrijpen en onthouden.

3. Oefenen: verkennen, toepassen en automatiseren

Na de instructie oefenen leerlingen doelgericht met de nieuwe spellingkwestie. Zij lezen nogmaals de uitleg, bekijken aanvullende voorbeelden met een houvastwoord en zoeken zelf woorden passend in de categorie.

Daarna volgen gerichte oefenopdrachten in actieve, speelse en samenwerkende werkvormen. In deze fase wordt ook voor het eerst geoefend met transfer, via toepassing in een korte schrijfopdracht: de *oefenwedstrijd*.

4. Transfer: toepassen in eigen taalgebruik

In deze laatste stap – ook wel de *Wedstrijd* – passen leerlingen de geleerde regel of schrijfafpraak betekenisvol toe in een schrijfopdracht, zoals een weekproduct of eindproduct binnen Blink Taal & Lezen. Ze checken daarna de spelling in het schrijfproduct van een klasgenoot.

Hier maken zij zelf de transfer van de afzonderlijke spellingles naar schrijven en spelling controleren binnen de taallessen. Daarmee ontwikkelen zij een bewuste houding ten opzichte van spelling in al hun taaltaken.

Juist deze vanzelfsprekende toepassing vormt de maat voor beheersing. Daarmee ligt het perspectief niet op het foutloos maken van een dictee of toets, maar op het correct gebruiken van spelling in een eigen tekst.

Op basis van deze volledige cyclus — inclusief transfer — wordt bepaald of een leerling extra oefening of verlengde instructie nodig heeft. Bij elk thema zijn hiervoor aanvullende oefeningen in het werkboek beschikbaar en extra oefen- en husselbladen. Daarnaast kunnen leerlingen via *spellingoefenen.nl* digitaal extra oefenen.

5.2 Differentiatie

De differentiatie binnen Blink Spelling & Grammatica sluit nauw aan bij het differentiatiemodel van Blink Taal & Lezen. Daarbij werken we volgens het **drielagenmodel**.

Alle leerlingen doorlopen in de basis dezelfde didactische stappen: zij ontdekken, oefenen en leren samen. Deze gezamenlijke aanpak stimuleert betrokkenheid, samenwerking en gelijke leerdoelen voor iedere leerling.

De opbouw van het vierstappenmodel en de activerende opdrachten ondersteunen het leerproces en bieden veel ruimte voor positieve feedback, zowel klassikaal als door de leerkracht en medeleerlingen.

Differentiatie heeft daarbij betrekking op:

- leerstof
- instructie
- verwerking
- leertijd
- evaluatie

De leerstof wordt bepaald door de wettelijke kaders en de kerndoelen. Alle relevante doelen komen op het juiste moment aan bod.

De wijze van instructie en verwerking, gericht op spellingbewustzijn, ondersteunt het beklijven van de leerstof en versterkt het begrip van *waarom* een leerling iets leert.

Juist door spellingcategorieën samen te onderzoeken en te bespreken, worden verschillen tussen leerlingen zichtbaar. Dit stelt de leerkracht in staat om instructie en ondersteuning gericht af te stemmen.

De effectieve leertijd wordt bovendien vergroot door de structurele integratie van spelling met grammatica en met schrijven, onder andere via de transfer binnen Blink Taal & Lezen.

Voor meer informatie over het drielagenmodel: zie Leraarblad *Differentiëren Lezen*, bij Blink Taal & Lezen.

5.3 Volgen en toetsen

Het volgen van de spellingontwikkeling gebeurt zowel formatief als summatief.

Formatief handelen

- Formatief handelen vindt plaats op basis van:
 - de gemaakte oefeningen in het werkboek;
 - de resultaten van de dictees:
 - oefen- of husseldictee op dag 2;
 - oefen- of husseldictee op dag 3;
 - optioneel weekdictee of weekcheck op dag 5;
 - de *Oefenwedstrijd* (eerste transfer);
 - de schrijfpdracht in Blink Taal & Lezen, inclusief spellingcheck (*Wedstrijd*: tweede transfer);
 - extra oefeningen in het werkboek, oefen- en husselbladen of de spellingtool voor leerlingen die verlengde oefentijd nodig hebben.

Deze informatie geeft de leerkracht continu inzicht in het leerproces en maakt gerichte bijsturing mogelijk.

Diagnostische toetsing

Daarnaast zijn er per thema **diagnostische einddictees** beschikbaar.

Deze geven snel inzicht in het beheersingsniveau van de aangeboden spellingcategorieën. Op basis hiervan kan de leerkracht gericht extra oefening of verlengde instructie inzetten voor leerlingen die dit nodig hebben.

Voor de opbouw van de leerstof en de evaluatiemomenten wordt aangesloten bij de indeling van de LVS-toetsen Taalverzorging, waaronder die van Cito.

6 Leerlijn spelling

In de onderstaande overzichten worden de spellingcategorieën voor **onveranderlijke woorden** en **werkwoorden** beschreven zoals deze zijn opgenomen in Blink Spelling & Grammatica.

Kolom 3 en 4 verwijzen naar de indeling van Cito, zowel wat betreft de benaming van de categorie als het afnamemoment.

6.1 Categorieënoverzicht spelling onveranderlijke woorden

De spellingcategorieën zijn onderverdeeld in drie typen (zie kolom 2):

- **Spellingregels**

Fundamentele, algemene spellingregels die breed toepasbaar zijn. Met deze regels kunnen leerlingen een groot aantal woorden correct spellen. Denk bijvoorbeeld aan de langermaakregel en de korteklankregel.

- **Klankafspraken**

Hierbij gaat het om specifieke schrijfafspraken voor bepaalde woordcategorieën. Voor sommige klanken gelden vaste schrijfwijzen. Het is belangrijk dat leerlingen deze afspraken herkennen en leren toepassen. Vaak gaat het om vaste woorddelen of spellingpatronen, zoals woorden die eindigen op *-eeuw*, *-ieuw* of *-uw*, of de *e* in voor- en achtervoegsels die klinkt als /u/.

- **Weetwoorden**

Voor deze woorden bestaan geen eenduidige spellingregels of vaste afspraken. Leerlingen moeten deze woorden leren herkennen en onthouden. De correcte schrijfwijze wordt vooral opgeslagen door veel lezen en herhaald visueel aanbod.

Categorie Blink	Soort	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
5. samengestelde woorden Je schrijft de losse woorden helemaal en aan elkaar <i>(schooltas, stoelpoot).</i>	Spellingregel	gr.4: T4-w1; T5-w 1, 2, 3 en 6 gr.5: T2-w5; T5-w1 en 6	cat. 11: E3, M4, E4, M5, E5, M6
6. -eer, -eur, -oor Deze woorden klinken soms door de letter r een beetje anders. Je schrijft toch eer, oor, eur <i>(beer, keer, door, koor, deur, speur).</i>	Klankafpraak	gr.4: T4-w1; T5-w1, 2, 3 en 6	cat. 12: E3, M4, E4, M5

Groep 4-8

Categorie Blink	Soort	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
7. de e klinkt als /u/ (stomme e, sjwa) A. voorvoegsel met de e klinkt als /u/: ge-, be-, ver-, te-, -el, er, en, -te Je hoort /u/, je schrijft de e <i>(gevoel, bedrieger).</i> B. achtervoegsel met de e klinkt als /u/: -em, -elen, -enen, -eren Je hoort /u/, je schrijft de e <i>(knutselen, kinderen, stiekem).</i>	Klankafpraak	gr.4: T1-w2 en 6; T5-w1 en 6 gr.5: T1-w1 gr.5: T1-w2 en 6; T5-w1 en 6; gr.6: T1-w1	cat. 13: M4, E4, M5, E5 cat. 23: E5, M6

Categorie Blink	Soort	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
8. verkleinwoorden A. verkleinwoorden 1 met -je of -tje Je hoort /u/, je schrijft de e (huisje, stoeltje). Soms hoor je geen /t/, je schrijft hem wel (feestje, beestje, schriftje, kindje). B. verkleinwoorden 2 met -pje of -etje Je hoort /u/, je schrijft de e (lammetje, bloempje, dingetje, balletje). C. verkleinwoorden 3 met -aatje, -ootje, -uutje, -nkje Je hoort /u/, je schrijft de e. Verklein je een woord dat eindigt op a, o of u, dan schrijf je aatje, ootje uutje. Bij sommige woorden die eindigen op -ng, schrijf je -nkje (kettinkje, omaatje, parapluutje, autootje).	Klankafpraak	gr.4: T1-w3 en 6; T5-w2 en 6; gr.5: T1-w1 gr.5: T2-w2 en 6; T5-w2 en 6 gr.6: T2-w1 gr.6: T2-w2 en 6; T5-w2 en 6 gr.7: T2-w1	cat. 9: M4, E4 cat. 9: E5 ev cat. 9: E5 ev cat. 44: M7, E7
9. ei of ij Je hoort /ei/, soms schrijf je de korte ei, soms de lange ij (geit, spijker, aardbei, vijver).	Weetwoord	gr.4: T1-w5 en 6; T5-w3 en 6; gr.5: T1-w1	cat. 14: M4, E4, M5, E5, M6, E6

Categorie Blink	Soort	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
10. langermaakregel Je hoort /t/ aan het eind van een woord, je schrijft de t of de d (langermaakregel) <i>(strand, bont, handvat, werd, sprint, hield, getekend, gedraaid, mosterd).</i>	Spellingregel	gr.4: T2-w2 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.5: T2-w1	cat. 15: M4, E4, M5, E5, M6, E6
11. langeklankregel A. lange klank aan eind van woord Je hoort aan het eind van een woord /aa/, /oo/ of /uu/, je schrijft dan één klinker: de a, de o of de u <i>(nu, panda, euro, ga).</i> B. langeklankregel-1 (open lettergreepregel) Je hoort een lange klank aan het eind van een klankgroep, je schrijft één klinker <i>(komen, ramen, benen, leven / vanaf M5: patat, papier).</i> C. langeklankregel-2 (open lettergreepregel) Je hoort een lange klank aan het eind van 2e of 3e klankgroep, je schrijft één letter <i>(soldaten, gedode, bewaking, notaris).</i>	Spellingregel	gr.4: T2-w2 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.5: T2-w1 gr.4: T3-w2 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.5: T3-w1 gr.5: T2-w3 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.6: T2-w1	cat. 16: E4, M5 cat. 20: E4, M5, E5 cat. 20: M6, E6, M7, E7, B8

Categorie Blink	Soort	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
12. au of ou Je hoort /au/, je schrijft soms de atje-au en soms de otje-ou (<i>zout, blauw</i>). wel of geen w achter een au of ou Je hoort /au/, je schrijft daar een w achter als je het woord langer maakt en een w hoort (<i>rouw, flauwe</i>).	Weetwoord Klankafpraak	gr.4: T2-w5 en 6; T5-w1 en 6; gr.5: T2-w1	cat. 17: E4, M5, E5, M6, E6, M7, E7
13. de ch of de g Je hoort /g/, je schrijft soms de ch, vaak de g (<i>pech, echo, leeg, leg, lach</i>). cht of gt Je hoort /gt/ na een korte klank, je schrijft cht (<i>vlecht, lucht</i>) (<i>belangrijkste uitzonderingen zijn: ligt, legt, zegt</i>). Je hoort /gt/ na een lange klank, je schrijft gt.	Weetwoord Klankafpraak	gr.4: T3-w3 en 6; T5-w3 en 6; gr.5: T3-w1	cat. 18: E4, M5, E5, M6
14. -eeuw, -ieuw, -uw Je hoort /eew/ of /iew/, je schrijft eeuw of ieuw (<i>sneeuw, nieuw, spreek</i>). Je hoort /uww/, je schrijft uw (<i>ruw, sluw, duw, duwt</i>).	Klankafpraak	gr.4: T3-w5 en 6; T5-w2 en 6; gr.5: T3-w1	cat. 19: E4, M5, E5

Categorie Blink	Soort	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
15. korteklankregel A. korteklankregel-1 (medeklinkerverdubbeling) Je hoort een korte klank aan het einde van een klankgroep. Je schrijft dan achter de a, e, i, o of u twee medeklinkers (pakken, steppen, padden, puffen, mollen). B. korteklankregel-2 (medeklinkerverdubbeling) Je hoort een korte klank aan het einde van een andere klankgroep. Je schrijft dan achter de a, e, i, o of u twee medeklinkers (oppasser, bemanning, gebakken).	Spellingregel	gr.4: T4-w2 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.5: T4-w1 gr.5: T1-w3 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.6: T1-w1	cat. 21: E4, M5, E5 cat. 21: M6, E6, M7, E7, B8
16. -ig, -lijk Je hoort soms /ug/ en /luk/ aan het eind van een woord. Je schrijft dan meestal ig en lijk (gevaarlijk, handig, bemoeilijken).	Klankafpraak	gr.4: T4-w3 en 6; T5-w2 en 6; gr.5: T4-w1	cat. 24: M5, E5, M6
17. de f wordt v, de s wordt z In woorden die eindigen op de f of de s verandert die letter vaak als je het woord langer maakt. De f verandert dan in de v. De s in de z (verf-verven, huis-huizen, huls-hulzen). Je hoort dat niet altijd goed.	Klankafpraak / Weetwoord	gr.4: T4-w5 en 6; T5-w3 en 6; gr.5: T4-w1	cat. 22: E5, M6
5B. samengestelde woorden assimilatie Je schrijft de losse woorden helemaal en aan elkaar (zakdoek, kaasschaaf).	Spellingregel	gr.5: T2-w2 en 6; T5-w1 en 6; gr.6: T2-w1	cat. 45: M6, E6, M7, E7, B8

Categorie Blink	Soort	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
18. de i klinkt als /ie/ Je hoort /ie/, je schrijft soms de i <i>(kritiek, gitaar, vizier).</i>	Weetwoord	gr.5: T1-w5 en 6; T5-w1 en 6; gr.6: T1-w1	cat. 25: M6, E6, M7
19. de c klinkt als /s/ Je hoort /s/, je schrijft soms de c <i>(cijfer, cel, december, narcis).</i>	Weetwoord	gr.5: T3-w2 en 6; T5-w2 en 6; gr.6: T3-w1	cat. 26: M6, E6, M7, E7, B8
20. de c klinkt als /k/ Je hoort /k/, je schrijft soms de c <i>(cactus, secretaresse).</i>	Weetwoord	gr.5: T3-w3 en 6; T5-w2 en 6; gr.6: T3-w1	cat. 27: M6, E6, M7, E7, B8
21. de 's Je hoort /s/, je schrijft de 's: a om ervoor te zorgen dat een woord dat eindigt op de a, i, o, u of y goed wordt uitgesproken, bij meervoud en bezit <i>(komma's, Jimmy's broek).</i> b als afkorting van des <i>('s nachts, 's ochtends).</i>	Klankafpraak	gr.5: T3-w5 en 6; T5-w3 en 6; gr.6: T3-w1	cat. 28: E6, M7, E7, B8
22. -tie klinkt als /tsie/ Je hoort /tsie/, je schrijft dan meestal tie <i>(actie, politie).</i>	Klankafpraak	gr.5: T4-w2 en 6; T5-w3 en 6; gr.6: T4-w1	cat. 29: E6, M7
23. -heid, -teit Je hoort /hijt/ of /tijt/ aan het eind van een woord, je schrijft dan altijd -heid, meestal -teit <i>(kwaliteit, schoonheid).</i>	Klankafpraak	gr.5: T4-w3 en 6; T5-w3 en 6; gr.6: T4-w1	cat. 30: E6, M7

Categorie Blink	Soort	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
24. de g klinkt als /zj/ Je hoort /zj/, je schrijft soms de g <i>(garage, giraf).</i>	Klankafpraak / Weetwoord	gr.6: T1-w2 en 6; T5-w1 en 6; gr.7: T1-w1	cat. 31: E6, M7
25. de ch klinkt als /sj/ Je hoort /sj/, je schrijft soms de ch <i>(machine, chef).</i>	Weetwoord	gr.6: T1-w3 en 6; T5-w1 en 6; gr.7: T1-w1	cat. 32: M7
26. th klinkt als /t/ Je hoort /t/ je schrijft soms th <i>(thee, apotheek, thuis).</i>	Weetwoord	gr.6: T1-w5 en 6; T5-w1 en 6; gr.7: T1-w1	cat. 41: M7, E7
27. hoofdletter Je schrijft een hoofdletter bij een eigennaam: a namen (personen, merken, titels) b aarde en ruimte (aardrijkskundige namen, talen, planeten) c stromingen (geschiedenis, religie, feestdagen) <i>(Floor, Mars, Pasen)</i>	Spellingregel	gr.6: T2-w3 en 6; T5-w2 en 6; gr.7: T2-w1	cat. 38: M7, E7
28. -isch klinkt als /ies/ Je hoort /ies/, je schrijft isch als het een bijvoeglijk naamwoord is, waar je een e achter kunt zetten <i>(magisch, fantastisch, automatisch, Belgisch).</i>	Klankafpraak	gr.6: T3-w2 en 6; T5-w2 en 6; gr.7: T3-w1	cat. 42: M7, E7
29. de b klinkt als /p/ Je hoort /p/ aan het eind van een woord, je schrijft de p of de b (langermaakregel) <i>(slib, rib, tob)</i> Bij sommige woorden werkt de langermaakregel niet. Je schrijft soms de b, soms de p <i>(absoluut, obstakel).</i>	Spellingregel Weetwoord	gr.6: T3-w3 en 6; T5-w3 en 6; gr.7: T3-w1	cat. 33: E7, B8

Categorie Blink	Soort	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
30. de y Je hoort /i/ of /ie/ of /j/, je schrijft dan soms de y <i>(baby, gym, yoghurt).</i>	Weetwoord	gr.6: T4-w2 en 6; T5-w3 en 6; gr.7: T4-w1	cat. 34: E7, B8
31. de x Je hoort /ks/, je schrijft dan soms de x <i>(extra, exact, taxi, ex).</i>	Weetwoord	gr.6: T4-w3 en 6; T5-w3 en 6; gr.7: T4-w1	cat. 43: E7, B8
32. trema Als het nodig is om in een woord de klanken van meerdere klinkers achter elkaar apart uit te spreken, zet je een trema boven de letter waar de andere klank begint <i>(sleeën, ruïne, geërgerd).</i>	Spellingregel	gr.7: T1-w2 en 6; T5-w1 en 6; gr.8: T1-w1	cat. 35: E7, B8
33. de tussen -n- Je hoort /u/, je schrijft de e of en <i>(blokkendoos, zonnehoed).</i>	Klankafpraak	gr.7: T2-w2 en 6; T5-w2 en 6; gr.8: T2-w1	cat. 37: B8
34. stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden Er zijn bijvoeglijke naamwoorden die aangeven van welk materiaal iets is gemaakt. Deze noemen we stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden. De meeste stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden eindigen niet op de e, maar op en <i>(gouden, koperen).</i>	Klankafpraak	gr.7: T1-w3 en 6; T5-w1 en 6; gr.8: T1-w1	cat. 47: B8

Categorie Blink	Soort	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
35. leenwoorden Er zijn woorden die van oorsprong uit een andere taal komen. Je schrijft deze woorden vaak anders dan woorden die uit het Nederlands afkomstig zijn: a Frans leenwoord <i>(journaal, bureau)</i> b Engels leenwoord <i>(team, computer)</i>	Weetwoord	gr.7: T1-w3 en 6; T5-w2 en 6; gr.8: T1-w1	cat. 39, 40: B8
36. -iaal, -ieel, -ueel of -eaal Je hoort een tussenklank /j/ of /w/, je schrijft die niet <i>(sociaal, principieel, visueel, ideaal).</i>	Klankafpraak	gr.7: T3-w2 en 6; T5-w3 en 6; gr.8: T3-w1	cat. 46: B8
37. koppelteken Kun je als de lezer een klank in een samengesteld woord verkeerd lezen, dan zet je een koppelteken om de twee klinkers afzonderlijk te lezen <i>(auto-ongeluk).</i>	Spellingregel	gr.7: T3-w3 en 6; T5-w3 en 6; gr.8: T3-w1	cat. 37: doorstroomtoets

Categorieënoverzicht spelling van **werkwoorden**

Categorie/ subcategorie Blink	gewone spellingregels ✓	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
PERSOONSVORM TEGENWOORDIGE TIJD (PV TT)			
Persoonsvorm tegenwoordige tijd-1 ww-vormen die gespeld kunnen worden door de gewone spellingregels toe te passen, congruentie (ev-mv, persoon) <i>(hij loopt, zij zwemt)</i> werkwoorden met stam op v/f en z/s <i>(hij bonst, je leeft)</i>	✓	gr.6: T2-w5 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.7: T2-w1 gr.6: T2-w5 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.7: T2-w1	cat. 1a, 1b, 1d: E6, M7, E7 cat. 1c: E6, M7
Persoonsvorm tegenwoordige tijd-2 werkwoorden met prefix <i>(ze betaalt, hij vertelt)</i>		gr.6: T2-w5 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.7: T2-w1	cat. 1a, 1b, 1c, 1d: E6, M7, E7
Persoonsvorm tegenwoordige tijd-3 werkwoorden met stam op d/t <i>(hij wordt, ik bid, hij praat)</i>		gr.7: T1-w5 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.8: T1-w1	cat. 1e: M7, E7, B8
Persoonsvorm tegenwoordige tijd-4 werkwoorden met stam op d/t: vraag, geb. wijs en inversie <i>(vind ik?, vind jij?, vindt hij?, houd afstand!)</i>		gr.7: T1-w5 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.8: T1-w1 M7, E7, B8	cat. 1f: E7, B8

Categorie/ subcategorie Blink	gewone spellingregels ✓	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
PERSOONSVORM VERLEDEN TIJD (PV VT)			
Persoonsvorm verleden tijd-1 regelmatige ww, op -te(n) of de(n), stam niet op d, t, v, z <i>(hij pakte, ze woonden)</i> frequent voorkomende onregelmatige werkwoorden <i>(zij klommen, hij viel)</i>	✓ ✓	gr.6: T3-w5 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.7: T3-w1	cat. 2a: E6, M7, E7
Persoonsvorm verleden tijd-2 werkwoorden met stam op d/t <i>(hij praatte, zij landden)</i> werkwoorden met stam op v/z <i>(ik reisde, jullie leefden)</i> onregelmatige ww op -d 2 ^e /3 ^e persoon <i>(ik werd, zij hield, hij liep)</i> lastige onregelmatige werkwoorden <i>(hij stond, hij meed)</i>		gr.7: T2-w5 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.7: T2-w1 gr.7: T2-w5 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.7: T2-w1 gr.7: T2-w5 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.7: T2-w1	cat. 2b: M7, E7, B8 cat. 2d: M7, E7 cat. 2c: M7, E7, B8 cat. 2c: M7, E7, B8

Categorie/ subcategorie Blink	gewone spellingregels ✓	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
VOLTOOID DEELWOORD (VTT/VVT)			
Voltooid deelwoord			
regelmatige ww, stam niet op v, z (gemaakt, gebeld)	✓	gr.7: T3-w5 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.8: T3-w1	cat. 3a: M7, E7, B8
frequent voorkomende onregelmatige werkwoorden (geklommen, gevallen)	✓		
voltooid deelwoord bijvoeglijk gebruikt (= bvn) Je past de gewone spellingregels toe (de gemaakte afspraak, de verstopte eieren).	✓	gr.7: T3-w5 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.8: T3-w1	cat. 4: E7, B8
werkwoorden met stam op v/z (gereisd, geleefd)		gr.7: T3-w5 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.8: T3-w1	cat. 3c: E7, B8
werkwoorden met prefix (heeft betaald, heeft verteld)			
voltooid deelwoord bijvoeglijk gebruikt, homofone gevallen (de vergrote foto)		gr.7: T3-w5 en 6; T5-w1, 2, 3 en 6; gr.8: T3-w1	cat. 4: E7, B8

7 Grammatica

7.1 Wat is grammatica?

Taal is opgebouwd uit zes bouwstenen.²⁰

- **Fonologie** gaat over de klankaspecten van een taal.
- **Morfologie** beschrijft hoe woorden zijn opgebouwd, verbogen en vervoegd.
- **Syntaxis** beschrijft hoe woordgroepen worden gevormd, welke zinsdelen je kunt onderscheiden en hoe je zinsdelen en woordgroepen kunt combineren.
- **Semantiek** bestudeert de betekenissen en betekenisrelaties in een taal.
- **Orthografie** gaat over de geschreven vorm van taal (hoe schrijf je woorden op).
- **Pragmatiek** gaat over het gebruik van taal in verschillende situaties.

Taalbeschouwingsonderwijs richt zich op het nadenken over en het kunnen hanteren van deze bouwstenen: een brede reflectie op taal en taalgebruik.

Binnen de theoretische taalkunde is **grammatica** de benaming voor de studie, beschrijving en verklaring van alles wat te maken heeft met de systematiek van een natuurlijke taal of kunsttaal.²¹ De structuur van woorden en zinnen wordt daarbij beschreven aan de hand van grammaticale regels. Daarbij maken we onderscheid tussen **descriptieve grammatica** (zo werkt het), **prescriptieve grammatica** (zo hoort het) en **schoolgrammatica** (zo leer je het).

Strikt genomen omvat grammatica dus de **structuur van woorden en zinnen**. Ook in Blink Spelling & Grammatica (en Blink Taal & Lezen) vormt dit de basis van de grammaticaliijn.

Grammatica omvat vooral **morfologie en syntaxis**. Bij woordbouw spelen echter ook fonologie en semantiek een rol. Bij zinsbouw zijn semantiek en pragmatiek eveneens van belang. De zes bouwstenen staan dus niet los van elkaar. In Blink Spelling & Grammatica (en Blink Taal & Lezen) brengen we daarom geen strikte scheiding tussen deze onderdelen aan.

In onze visie omvat grammatica **woordbouw** (en woordkeus) en **zinsbouw** (en taalgebruik).

Ook **interpunctie** maakt hiervan deel uit. Interpunctie en zinsbouw versterken elkaar namelijk in het overbrengen van betekenis. Daarom is interpunctie in Blink Spelling & Grammatica gekoppeld aan grammatica en niet aan spelling.

²⁰ Van Koeven, E., & Smits, A., 2020, p. 361

²¹ Wikipedia: lemma grammatica.

7.2 Waarom is grammatica belangrijk?

Zoals Peter-Arno Coppen stelt:

“Wij denken niet in losse woorden, maar in groepjes woorden: we begrijpen taal door woorden in groepjes bij elkaar te denken. (...) Woordvolgorde, extra woorden: ze veranderen de betekenis van een zin.”²²

Inzicht in de opbouw van taal helpt kinderen om taal beter te begrijpen en doelgericht te gebruiken. Het vergroot hun vermogen om betekenis te geven aan wat zij horen, lezen, zeggen en schrijven, en ondersteunt hen bij het inzetten van steeds rijkere taal.

Grammatica is, net als spelling, ondersteunend aan alles wat kinderen doen bij spreken en schrijven. Het grammaticaonderwijs heeft als doel dat ieder kind taalinzicht en taalvaardigheid ontwikkelt. Kinderen leren hoe taal is opgebouwd, zodat zij zich steeds helderder, nauwkeuriger en rijker kunnen uitdrukken en anderen beter kunnen begrijpen.

²² Peter-Arno Coppen

8 Grammatica: de visie van Blink

Net als spelling staat grammatica ten dienste van alles wat kinderen doen bij schrijven en spreken.

Het doel van grammaticaonderwijs is dat ieder kind **taalinzicht** ontwikkelt en **taalbehendigheid** laat zien: het kan zich goed uitdrukken in rijke taal en is in staat anderen goed te begrijpen.

8.1 Uitgangspunten

Samenhang

Zoals eerder beschreven vatten wij grammatica op als **woordbouw (morfologie)** en **zinsbouw (syntaxis)**. Ook interpunctie valt binnen Blink Spelling & Grammatica onder grammatica.

Waar nuttig en mogelijk besteden we daarnaast aandacht aan **semantiek** en **pragmatiek**. De onderdelen **fonologie** (klankleer) en **orthografie** (schrijfwijze) komen bij spelling aan bod.

Grammatica vormt een belangrijke basis voor spelling. Grammatica, spelling en werkwoordspelling hangen nauw met elkaar samen en we benutten deze samenhang bewust. Hierop gaan we later uitgebreider in (hoofdstuk 12).

Daarnaast koppelen we grammatica direct aan schrijven en spreken, vanuit het uitgangspunt van transfer.

Inzicht in het taalsysteem

Wij bieden geen traditionele grammatica in de vorm van zinnen ontleden en het benoemen van woordsoorten als doel op zich.

Wat we wel bieden, is **inzicht in het taalsysteem**. Kinderen ontdekken bijvoorbeeld welk effect bijvoeglijk naamwoorden hebben in een tekst en leren daardoor begrijpen wat deze woorden ‘doen’.

Daarnaast stimuleren we:

- nadenken en praten over taal en taalgebruik;
- spelen met taal;
- filosoferen over taal;
- onderzoek doen.

Taal moet gaan leven bij kinderen. Zij moeten zich bewust worden van hun ingebouwde taalsysteem en ervaren dat zij invloed hebben op hun taalgebruik en daarmee op de betekenis die zij overbrengen.

Onderzoekende en nieuwsgierige houding

Binnen Blink ligt de nadruk op een **onderzoekende en nieuwsgierige houding** en op **taalkundig redeneren**.

Kinderen beschikken – vaak onbewust – al over veel kennis van en ervaring met hun moedertaal. Het is belangrijk om gebruik te maken van die kennis en ervaring, of dat nu het Nederlands is of een andere taal.

Taalbewustzijn

Omdat we willen dat taal gaat leven bij kinderen, zetten we sterk in op **taalbewustzijn**.

Kinderen worden zich bewust van hun ingebouwde taalsysteem en ontdekken hoe zij taal doelgericht kunnen gebruiken in verschillende contexten.

Waar dit in de uitleg of bij het praten over taal behulpzaam is, gebruiken we grammaticale termen om woordsoorten en zinsdelen aan te duiden. Deze termen zijn echter **een middel en geen doel op zich**.

We gebruiken deze begrippen op dezelfde manier als termen als *inleiding*, *alinea* of *titel*. Kinderen hoeven deze termen niet te reproduceren in toetsen. Het is soms wel nodig de termen te gebruiken in het praten over taal.

Waar mogelijk geven we daarbij inzicht in de naamgeving van de begrippen.

Om een voorbeeld te geven: door veelvuldig en grondig onderzoek naar zinsbouw krijgen kinderen zo veel inzicht in de functie van de **persoonsvorm**, dat zij deze na verloop van tijd direct in een zin herkennen. Zij begrijpen ook waarom de persoonsvorm zo heet en kunnen de term betekenisvol gebruiken.

Op het moment dat het begrip **persoonsvorm** voor de werkwoordspelling echt belangrijk wordt, kennen kinderen dit begrip al. Het bekende trucje ‘*Verander de zin van tijd of getal*’ is dan niet meer nodig.

Onze visie sluit volledig aan bij de nieuwe kerndoelen (SLO, april 2025):

‘Het doel van taalbeschouwingsonderwijs is dat leerlingen inzicht krijgen in de relatie tussen vorm en betekenis. Om dit te bereiken moeten leerlingen denken en praten over taal. Stilstaan bij regels en afspraken is belangrijk, maar is niet het uiteindelijke doel. Het doel is leerlingen uit te dagen om in een betekenisvolle situatie zelf na te denken en te praten over opmerkelijke taalverschijnselen.

Voorbeelden: bijvoeglijk naamwoord – leerlingen lezen een tekst zonder en met bijvoeglijke naamwoorden en ontdekken het effect op de betekenis. Pas daarna wordt nader ingegaan op de vraag wat een bijvoeglijk naamwoord is en hoe je het gebruikt.²³

²³ Kwaliteitskader leermiddelen Nederlands, juni 2025

In een oefening in Blink Spelling & Grammatica in groep 7 lezen de kinderen een tekst zonder gebruik van persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden:

Op dinsdagochtend rende Lara door de straat met Lara's rugzak vol boeken. Voor de schoolpoort zwaaide Tom enthousiast naar Lara, omdat Tom wilde weten hoe het met Lara's puppy Doedel ging. Lara vertelde Tom dat Doedels eerste nacht in Lara's huis erg druk was geweest. Doedel had niet in Doedels mand geslapen, maar Lara had Doedel stiekem Lara's slaapkamer in gesmokkeld. Tom moest lachen om Lara's verhaal, want Tom vond Doedels streken grappig.

De kinderen wordt gevraagd of dit tekstje prettig leest en hoe het komt dat het moeizaam leest. Ze praten daar samen over en passen dan zinnen aan door voor Lara, Tom of doedel een ander woord te schrijven. Pas aan het eind van de oefening wordt gevraagd wat voor soort woorden de kinderen hebben gebruikt om de tekst prettiger leesbaar te maken.

9 Waar houdt Blink Grammatica rekening mee?

9.1 Wettelijke eisen

De nieuwe kerndoelen

Scholen, methodemakers en leraren hebben grammatica jarenlang vooral opgevat als **zinnen ontleden** en **woordsoorten benoemen**. Uit wetenschappelijk onderzoek én de onderwijspraktijk blijkt echter dat kinderen hier beperkt baat bij hebben.

Ten eerste leiden woordsoortbenoeming en zinsontleding niet vanzelf tot diep taalinzicht. Ten tweede is de transfer naar spreken en schrijven beperkt wanneer grammatica los van betekenisvolle taalvaardigheden wordt aangeboden.

Om die reden krijgt grammatica in de Definitieve conceptkerndoelen Nederlands (SLO, april 2025) een wezenlijk andere invulling. De nadruk ligt nu nadrukkelijk op de samenhang met taalvaardigheden, zoals lezen, spreken, luisteren en schrijven.

Uit de definitieve conceptkerndoelen Nederlands (SLO, april 2025)

Kerndoel 6: De leerling toont inzicht in taal als systeem

6A De leerling beschouwt de relatie tussen vorm en betekenis van taal

Hierbij gaat het onder andere om:

- het verkennen van hoe klanken, klemtoon, intonatie en ritme samenhangen met betekenis;
- het verkrijgen van inzicht in de opbouw van woorden om betekenis af te leiden;
- het onderzoeken van hoe woordvolgorde en zinsdelen de betekenis van een zin bepalen;
- het verkennen van hoe woordgebruik, stijlmiddelen en tekststructuur betekenis beïnvloeden;
- het functioneel gebruiken van taalkundige begrippen en taalbeschouwingsstrategieën bij spelling en grammatica.

In kerndoel 6A leren leerlingen het Nederlands bestuderen om te begrijpen hoe onze taal in elkaar zit, in de volle breedte. Daarbij leren zij niet alleen hoe zinnen en woordgroepen zijn opgebouwd, maar ook hoe woorden, zinnen en teksten betekenis krijgen. Hierbij is aandacht voor onder andere woordvorming, klank en samenhang in teksten.

Dit leren zij door grammaticaal te redeneren en grammatica functioneel te benaderen (Dielemans & Coppen, 2021).

Voor de onderwijspraktijk is het van belang dat kerndoel 6 uit het domein **Taal** expliciet wordt verbonden met de kerndoelen uit het domein **Communicatie** (kerndoelen 2 tot en met 5).²⁴

²⁴ SLO, 2025

Voorbeelden hiervan zijn dat kinderen onderzoeken hoe een tekst rijker en preciezer wordt door het gebruik van passende bijvoeglijke naamwoorden of hoe een zin kan worden uitgebreid door extra informatie toe te voegen over bijvoorbeeld de plek of het moment.

Onderzoek laat zien dat een expliciete koppeling tussen grammatica en schrijf- en spreekvaardigheid essentieel is om de taalvaardigheid van leerlingen te versterken (Tol-Verkuyl, 2005; Myhill et al., 2012).

Referentiekader

Zie ook wat hierover staat bij Spelling (pagina 13-15): bij de ontwikkeling van Blink Spelling & Grammatica is aanvankelijk gekeken naar het domein *Begrippenlijst en taalverzorging* binnen het Referentiekader.

Met de actualisatie van de kerndoelen is de situatie echter veranderd. SLO brengt advies uit over de functie en bruikbaarheid van het bestaande Referentiekader voor het primair en voortgezet onderwijs.

Vooralsnog gaan wij daarom uit van de actuele conceptkerndoelen, die op onderdelen afwijken van het Referentiekader.

9.2 LOVS: Cito

Cito volgt de nieuwe benadering van grammatica zoals beschreven in de recente kerndoelen.

Daarmee verliezen toetsen over **woordsoorten** en **zinsontleding** (zoals *Cito Taalverzorging 3.0*) definitief hun bestaansrecht.

Deze onderdelen zijn dan ook niet meer opgenomen in de nieuwste generatie toetsen van Cito: *Leerling in beeld*.

9.3 Wetenschappers en experts

In onze grammaticalijs volgen we de aanpak van Peter-Arno Coppen en Dolf Janson.

Daarnaast laten we ons inspireren door inzichten van onder anderen Anneke Smits, Erna van Koeven, Roy Dielemans, Jimmy van Rijt, Robert Chamalaun, Mirjam Ernestus en Anna Bosman.

Hierop gaan we in het volgende hoofdstuk verder in.

9.4 Leerkrachten

Erna van Koeven en Anneke Smits geven een interessant antwoord op de vraag waarom veel scholen en leraren tot nu toe de traditionele aanpak van ‘woordsoorten en zinsdelen benoemen’ blijven hanteren.²⁵

“Het lijkt erop dat we dikwijls te veel grammatica aanbieden en dat we die grammatica lang niet altijd inzetten om met leerlingen over hun teksten of presentaties te praten. Heel vaak gaat het bij grammatica niet om betekenisvol onderwijs, maar om invuloefeningen.

²⁵ Smits & Van Koeven, 2019

Waarom dan toch zo veel grammaticaonderwijs? Niet alleen omdat we slaafse methodevolgers zijn. Ook niet omdat leerlingen zo gemotiveerd zijn voor grammatica of omdat we het zelf zo interessant vinden.

We zijn er als docenten van overtuigd dat leerlingen door grammatica beter taal leren en dat grammatica hen helpt logisch te leren denken. (...)

We hebben ook een reden die we liever niet uitspreken, maar wel hanteren: door grammatica wordt Nederlands een echt vak. Grammatica is een soort wiskunde. Als we grammatica onderwijzen, laten we zien dat ons vak ertoe doet. En in het verlengde daarvan: leerlingen vinden grammatica moeilijk en tijdens de grammaticalesen móéten ze wel opletten.”

Dit citaat gaat weliswaar over docenten in het mbo, maar het is aannemelijk dat ook binnen het primair onderwijs de gedachte leeft dat met traditionele grammatica ‘het verschil’ kan worden gemaakt.

Met het ingaan van de nieuwe kerndoelen is er in het onderwijs echter geen ruimte meer voor een traditionele aanpak die primair gericht is op het benoemen van woordsoorten en zinsdelen.

10 Wetenschappelijke onderbouwing grammatica

10.1 Inzichten Peter-Arno Coppen

Peter-Arno Coppen is als grammatica-onderzoeker verbonden aan de Radboud Universiteit. Hij publiceert veel, ook in algemene media, en heeft de Oeuvreprijs Wetenschapscommunicatie van de Landelijke Onderzoeksschool Taalkunde gekregen.

Hij uit al geruime tijd kritiek op traditioneel grammaticaonderwijs. Zijn kritiek richt zich vooral op de wijze waarop grammatica wordt onderwezen, met nadruk op vaste trucjes zoals:

lijdend voorwerp = wie of wat + onderwerp + gezegde

Volgens Coppen bieden dergelijke ezelsbruggetjes nauwelijks inzicht in hoe taal werkelijk werkt. Ze helpen leerlingen vooral bij het uitvoeren van een procedure, maar dragen weinig bij aan begrip van het onderliggende taalsysteem.

Coppen pleit daarom voor een aanpak waarbij leerlingen inzicht krijgen in het taalsysteem, experimenteren met taal en ontdekken dat taal niet uitsluitend een kwestie is van goed of fout.

Taal onderzoeken en categoriseren

Een bekend voorbeeld uit zijn werk is het onderscheid tussen ‘doen-zinnen’ en ‘zijn-zinnen’, geïnspireerd op peutertaal.

Peuters zeggen bijvoorbeeld:

- *Papa lief*
- *Mama slapen*

Wanneer leerlingen kaartjes met dit soort zinnetjes krijgen en deze eerst vrij laten categoriseren, kijken zij vaak in eerste instantie naar de inhoud.

Krijgen zij vervolgens de labels ‘zijn’ en ‘doen’, dan blijken zij meestal feilloos te herkennen dat:

- *Papa lief onder zijn*
- *Mama slapen onder doen*

valt.

Op deze manier leren leerlingen het verschil tussen:

- zinnen die gaan over een **eigenschap of toestand**;
- zinnen die gaan over een **handeling of gebeurtenis**.

Deze inzichtelijke benadering sluit sterk aan bij de visie van Blink op grammatica.

Grammatica als middel voor denken

Volgens Peter-Arno Coppen bevorderen kennis van en inzicht in grammatica het **redeneren** en **kritisch denken**.²⁶

“Outside of the Dutch (and German) context, grammar and linguistics have been argued to possess value for developing students’ critical or scientific thinking skills (...), which may be seen as an extension of the argument that grammar teaching may strengthen logical thinking.”

Hieruit volgt dat grammaticaonderwijs niet alleen taalvaardigheid ondersteunt, maar ook bijdraagt aan de ontwikkeling van **analytisch en logisch denken**.

Nuancering: traditionele grammatica als hulpmiddel

Peter-Arno Coppen is overigens geen tegenstander van traditioneel grammaticaonderwijs als zodanig.

Ook het leren onderscheiden van woordsoorten kan functioneel zijn. Over woordsoorten zegt hij:

“Met een goede woordsoortindeling kun je snel uitleggen dat in het Nederlands lidwoorden vóór het zelfstandig naamwoord moeten staan (...) en dat voorzetsels een woordgroep met zelfstandig naamwoord ergens bij kunnen zetten (de vogels op het dak). Omdat schoolgrammatica’s van veel talen ruwweg dezelfde woordsoorten hanteren, kun je dat systeem gemakkelijk voor je moedertaal leren. Vervolgens kun je het gebruiken voor het leren van een vreemde taal.”

Hieruit blijkt dat grammaticale begrippen waardevol zijn wanneer zij **functioneel worden ingezet** en gekoppeld zijn aan praten over taal.

Ook zinsdelen als functioneel hulpmiddel

Over zinsdelen schrijft Peter-Arno Coppen:

“Wat voor woordsoorten geldt, geldt ook voor zinsdelen: onderwerpen, gezegdes en lijdend voorwerpen heb je in alle talen, en de verschillen tussen talen zijn vaak te beschrijven als verschillen in het gedrag van die zinsdelen. (...)

Wij begrijpen taal door woorden in groepen bij elkaar te denken. (...)

Blijkbaar denken wij niet in losse woorden, maar in groepen van woorden: in zinsdelen.”²⁷

Ook hier benadrukt Coppen dat grammaticale begrippen niet op zichzelf staan, maar inzicht geven in de manier waarop taal is opgebouwd en betekenis krijgt.

Cruciaal in zijn visie is het verkrijgen van **inzicht in taal als systeem**.

Het gaat niet primair om het benoemen van zinsdelen als doel op zich, maar om het begrijpen van hoe woorden samen betekenisvolle eenheden vormen.

²⁶ Van Rijt & Coppen, 2021

²⁷ Coppen, 2012

Relevantie voor Blink

Deze inzichten sluiten nauw aan bij de visie van Blink: grammatica is geen doel op zich, maar een middel om **taalinzicht**, **taalbewustzijn** en **taalvaardigheid** te ontwikkelen.

10.2 Inzichten Dolf Janson

Dolf Janson beschrijft in zijn boek *Op speurtocht door onze grammatica een didactische aanpak voor grammaticaonderwijs*.²⁸ Zijn centrale vraag is: **hoe maak je grammatica voor kinderen functioneel en betekenisvol?**

Janson pleit voor een sterke samenhang tussen grammatica en de taalvaardigheden **luisteren, spreken, lezen en schrijven**, steeds verbonden met de wereld om kinderen heen. Juist die koppeling maakt taalgebruik – en daarmee grammatica – betekenisvol.

Hij schrijft:

“... want bezig zijn met taal kan juist heel boeiend en uitdagend zijn. Er moet dan wel iets veranderen aan de praktijk van veel scholen. Je moet die taalactiviteiten dan niet verpakken in invullesjes, en ook de oplossingen moeten niet al in een antwoordenboekje staan. Als je echt met taal bezig bent, blijken er vele mogelijkheden en oplossingen. Dat maakt taal uitdagend.”

Onderzoekend leren

Dolf Janson pleit er sterk voor dat ieder kind op zijn eigen niveau en in zijn eigen tempo **onderzoek doet naar taal**.

Zoals hij schrijft:

“Onderzoek doe je – als het goed is – vooral om je nieuwsgierigheid te bevredigen. Daardoor doe je het min of meer in een vaste, logische volgorde, maar wel als een cyclische activiteit. Herhaling en uitbreiding leiden tot ‘voortschrijdend inzicht’. Het ene onderzoek leidt daardoor dikwijls vanzelf weer tot een volgend onderzoek.”²⁹

Hier staat een onderzoekende, cyclische leerhouding centraal, waarbij leerlingen steeds opnieuw verbanden ontdekken en verdiepen.

In de leerlijn grammatica van Blink is dit cyclische goed terug te zien.

²⁸ Dolf Janson is zelfstandig onderwijsadviseur en -ontwikkelaar. Hij heeft een didactische aanpak voor grammatica beschreven in zijn boek *Op speurtocht door onze grammatica*, 2020.

²⁹ <https://www.hettaallab.nl/Onderzoek-doen/>

Een brede visie op grammatica

Janson heeft, net als Smits & Van Koeven, een brede kijk op grammatica. Grammatica omvat volgens hen fonologie, morfologie, syntaxis, semantiek en stilistiek. Janson geeft aan dat deze onderdelen in de huidige taalmethodes wel aan de orde komen, maar allemaal als afzonderlijke en strikt gescheiden onderwerpen.³⁰

Verbinding met taalvaardigheden

Voor Dolf Janson is het essentieel dat grammatica steeds gekoppeld wordt aan spreken, luisteren, lezen en schrijven.

Hij schrijft:

“Door deze vier taalgebruiksvormen voortdurend met elkaar te verbinden, maak je de kinderen bewust van de vele mogelijkheden van het ‘systeem’ van de taal. Tegelijk laat je hen daarbij ook zelf actief die taal ‘beschouwen’ en de grote flexibiliteit daarvan ervaren.”

Volgens Janson gaat grammatica daarmee niet alleen over taal beschouwen, maar ook over **taal beleven**.

Taalgebruik weerspiegelt immers ook betrokkenheid, gevoel en emotie. Dat draagt bij aan een gevoel van **eigenaarschap** over taal.

Daarnaast benadrukt hij dat traditionele grammatica vaak te veel gericht is op **namen en labels**, terwijl juist de **functie en variatiemogelijkheden** centraal zouden moeten staan.

Zelfvertrouwen en creativiteit

Dolf Janson wil dat kinderen zelfvertrouwen ontwikkelen in hun taalgebruik.

Dat vertrouwen geeft hun het lef om taal:

- effectiever
- gevarieerder
- creatiever

te gebruiken.

Daardoor leren kinderen niet alleen beter schrijven en spreken, maar ontwikkelen zij ook meer waardering voor rijk taalgebruik, bijvoorbeeld in literaire teksten.

³⁰ Janson Op zoek naar p. 19

Onderzoeksgebieden binnen grammatica

De aanpak van Dolf Janson is erop gericht kinderen verschillende aspecten van grammatica onderzoekend te laten verkennen:

1. woorden in het algemeen
2. naamwoorden en hun functie
3. woordbouw
4. werkwoorden en 'rollen'
5. bijwoorden en voorzetsels
6. zinnen
7. verwijswwoorden
8. woordvolgorde en leestekens
9. tekstopbouw

Begrippen als middel

Janson geeft aan dat het prima is om namen van woorden en zinsdelen te gebruiken, mits deze **geen doel op zich** zijn.

Belangrijk is dat de naamgeving betekenisvol wordt gemaakt.

Bijvoorbeeld:

- een **naamwoord** geeft een naam aan mensen, dieren en dingen;
- een **bijvoeglijk naamwoord** voegt extra informatie toe aan een zelfstandig naamwoord.

Op deze manier worden grammaticale termen voor kinderen begrijpelijke en functionele begrippen, in plaats van abstracte labels.

Relevantie voor Blink

Deze inzichten sluiten sterk aan bij de visie van Blink: grammatica als **onderzoekend, betekenisvol** en **geïntegreerd taalonderwijs**.

10.3 Inzichten overige experts

Naast de eerder genoemde wetenschappers baseert Blink zich op inzichten van Anneke Smits, Erna van Koeven, Roy Dielemans, Jimmy van Rijt, Robert Chamalaun, Mirjam Ernestus en Anna Bosman.

Deze experts zijn het er in grote lijnen over eens dat **inzicht in taal en het taalsysteem** essentieel is. Ook vinden zij het belangrijk dat leerlingen **functioneel redeneren over grammatica** en deze kennis **toepassen in spreken en schrijven**.

Daarbij is een begrippenapparaat behulpzaam, maar het enkel benoemen van woordsoorten en zinsdelen draagt op zichzelf nauwelijks bij aan taalverwerving of aan het verbeteren en verrijken van taalgebruik.

Grammaticaonderwijs wint juist aan effect wanneer het **betekenisvol, interessant** en **functioneel** is.

Kritiek op traditioneel grammaticaonderwijs

Anneke Smits en Erna van Koeven lichten helder toe waarom traditioneel grammaticaonderwijs niet langer houdbaar is:

“In de traditionele taalbeschouwing, of taalbeschouwing in enge zin, beperkt taalbeschouwing zich tot het oefenen met taalregels, zoals regels voor spelling of grammatica.

(...)

We gaan er [in ons huidige taalonderwijs nog] vanuit dat geïsoleerd oefenen met meervouden, verkleinwoorden, spreekwoorden of zinsontleding helpt bij taalontwikkeling. We denken dat leerlingen de geoefende leerstof vanzelf gaan toepassen in gesprekken of bij het begrijpen of schrijven van teksten. Dat is niet het geval.

(...)

Niet metacognitie, maar ‘gewoon denken’ zorgt voor taalontwikkeling. Zeker bij leerlingen met een beperkte ervarings- en taalbasis werkt aandacht voor regels belemmerend. Het leidt tot cognitieve overbelasting.”³¹

Deze inzichten onderstrepen het belang van **transfer** en het vermijden van geïsoleerde oefening.

Wetenschappelijke didactische aanbevelingen

Ook publicaties in *Levende Talen Magazine* (grammaticaspecial, 2020) en van het Nationaal Kennisinstituut Onderwijs (NKO) hebben als inspiratie gediend voor de door Blink gekozen aanpak.

In een recente publicatie van het NKO³² worden de belangrijkste wetenschappelijke inzichten over effectieve didactiek voor spelling- en grammaticaonderwijs besproken.

De belangrijkste aanbevelingen voor grammaticaonderwijs in het po en vo zijn:

1. geef expliciete, doelgerichte instructie;
2. bevorder het taalbewustzijn;
3. leg een koppeling tussen grammatica en spellingonderwijs;
4. integreer grammatica in schrijfonderwijs;
5. zorg voor formatieve evaluatie.

Deze aanbevelingen sluiten nauw aan bij de visie van Blink.

Transfer naar schrijfonderwijs

Er wordt dus niet alleen gepleit voor een koppeling van grammatica aan (werkwoord)spelling, maar ook voor een sterke transfer naar schrijfonderwijs.

³¹ Van Koeven, E., & Smits, A., 2020, p. 369-370

³² Gijsel & Van der Lee, 2023

Zoals het NKO stelt:

“Laat een geleerde spellingregel of het gebruik van interpunctie expliciet toepassen en oefenen binnen een betekenisvolle schrijftaak – binnen de taalles of juist bij een ander vak.”³³

Deze koppeling tussen grammatica en betekenisvolle schrijftaken vormt een belangrijk uitgangspunt binnen Blink.

10.4 Daarom in Blink Grammatica

Taalinzicht als doel

Binnen Blink Spelling & Grammatica staat **inzicht in het taalsysteem** centraal.

Grammatica gaat daarbij over **woordbouw** (en woordkeus) en **zinsbouw** (en taalgebruik).

Kinderen ontdekken stapsgewijs hoe woorden en zinnen zijn opgebouwd en hoe taal als systeem werkt. Zij worden uitgedaagd om steeds rijkere taal te gebruiken om zichzelf uit te drukken en de taal van anderen te begrijpen en te waarderen.

Daarnaast bouwen zij aan **zelfvertrouwen** en **leef** om creatief en doelgericht met taal om te gaan.

Werken aan taalbewustzijn vanuit een onderzoekende houding

Kinderen – ongeacht verschillen in taalkennis en taalniveau – gaan binnen Blink grammatica **samen op onderzoek uit**.

Zij leren van en met elkaar, gaan met elkaar in gesprek en worden daarbij ondersteund door de leerkracht, die aanreikt, begeleidt en waar nodig bijstuurt.

Taalbewustzijn wordt gestimuleerd in alle stappen van het leerproces: van het zelf nadenken over een taalverschijnsel tot het bedenken van vergelijkbare situaties en het oefenen in activerende en uitdagende werkvormen, zowel individueel als samen.

Daarnaast krijgt dit taalbewustzijn een duidelijke transfer naar schrijf- en spreektaken, binnen Blink Taal & Lezen én daarbuiten.

Plezier in taal staat daarbij nadrukkelijk voorop.

Samenhang

Blink hecht veel waarde aan samenhang:

- tussen grammatica en **(werkwoord)spelling**;
- tussen grammatica en **lezen, spreken, luisteren en schrijven**.

Voor de samenhang tussen grammatica en (werkwoord)spelling verwijzen we naar hoofdstuk 12.

³³ Gijsel & Van der Lee, 2023

Daarnaast is grammatica binnen Blink nauw verweven met de taalvaardigheden lezen, spreken, luisteren en schrijven.

Taalverschijnselen worden daarbij niet geïsoleerd aangeboden, maar worden betekenisvol behandeld vanuit voorbeeldzinnen uit een **Leesclubboek** of een tekst uit het thema.

Deze inzichten worden vervolgens toegepast in de week- en eindproducten van Blink Taal & Lezen, waarin spreken of schrijven centraal staat.

11 Didactische aanpak

11.1 Vierstappenmodel grammatica

Net als bij spelling organiseert Blink het grammaticaonderwijs in vaste fasen volgens een **vierstappenmodel**. Binnen dit model gaan kinderen samen op onderzoek uit: zij leren van en met elkaar, praten over taal en worden daarbij begeleid door de leerkracht, die waar nodig ondersteunt en bijstuurt. **Taalbewustzijn** en **inzicht in het taalsysteem** vormen hierbij belangrijke pijlers.

In de grammaticaweek (iedere vierde week) worden de vier stappen van dit model doorlopen:

1. Ontdekken

Onderzoekend oppakken vanuit betekenisvolle context

In deze eerste stap wordt een grammaticaal verschijnsel opgepakt vanuit een betekenisvolle context binnen het thema, bijvoorbeeld uit met zinnen uit de lessenreeks of anderszins passend bij het thema.

De leerkracht reikt voorbeelden aan, waarna kinderen observeren, vergelijken en hun eigen taalgevoel inzetten. Zo ontdekken zij wat er taalkundig gebeurt.

Het doel is dat kinderen inzicht krijgen in het taalverschijnsel: zij leren het te herkennen, te benoemen en te begrijpen, zodat zij het later in taalgebruik kunnen toepassen.

2. Uitleg

Gerichte instructie en explicitering

In deze stap volgt gerichte instructie door de leerkracht en in het lesmateriaal, bijvoorbeeld via het digibord en herhaling van de uitleg in het werkboek.

Deze uitleg bouwt voort op wat leerlingen in de eerste fase zelf hebben ontdekt. Daardoor sluit de instructie aan bij hun voorkennis en wordt deze beter begrepen en onthouden.

3. Oefenen

Spelen en doelgericht inoefenen

Vervolgens oefenen kinderen gericht met het taalverschijnsel in betekenisvolle opdrachten. Door ermee te spelen (letterlijk in het *Zinnenspel*), te vergelijken en het actief toe te passen, ontwikkelen zij steeds meer gevoel voor de werking ervan in taal.

4. Transfer

Toepassen in spreken en schrijven

In deze laatste stap passen kinderen het geleerde betekenisvol toe in hun eigen taalproducten, bijvoorbeeld in een spreek- of schrijfo opdracht binnen Blink Taal & Lezen.

Zo maken zij actief de transfer van de afzonderlijke grammaticales naar authentiek taalgebruik. Op deze manier ontwikkelen zij een bewuste en functionele houding ten opzichte van grammaticale verschijnselen in al hun taaltaken.

11.2 Differentiatie in Blink Spelling & Grammatica

Binnen Blink Spelling & Grammatica is differentiatie een vanzelfsprekend onderdeel van het onderwijs. In iedere groep zijn er verschillen tussen leerlingen in voorkennis, tempo, taalgevoel en spelling- en grammaticavaardigheid. Door hier doelgericht op in te spelen, krijgt ieder kind de ondersteuning, oefening of uitdaging die nodig is om zich verder te ontwikkelen.

De differentiatie sluit nauw aan bij het model van Blink Taal & Lezen en is opgebouwd volgens het drielagenmodel.

Laag 1: een rijke basis voor alle leerlingen

Alle leerlingen nemen deel aan dezelfde betekenisvolle basislessen. Zij werken aan dezelfde leerdoelen binnen rijke contexten, zoals teksten en schrijfopdrachten uit de thema's. Spelling en grammatica worden hierbij niet los aangeboden, maar functioneel ingezet binnen spreken en schrijven.

Het vaste **vierstappenmodel** van ontdekken, uitleg, oefenen en transfer ondersteunt dit leerproces. Deze opbouw biedt structuur, stimuleert betrokkenheid en maakt gezamenlijke leerdoelen zichtbaar.

Binnen een basisles ontstaat vanzelf **natuurlijke differentiatie**. De opdrachten zijn open vormgegeven, waardoor leerlingen op hun eigen niveau aan hetzelfde doel werken. Zo kunnen verschillen ontstaan in:

- aanpak
- tempo
- complexiteit
- output

Een sterke leerling construeert bijvoorbeeld complexere zinnen of combineert meerdere spellingafspraken, terwijl een andere leerling werkt aan een eenvoudigere toepassing. Zo blijft het onderwijs inclusief en motiverend voor iedereen.

Ook samenwerkend leren speelt hierin een belangrijke rol. In rijke gesprekken, samenwerkopdrachten en peerfeedback worden verschillen tussen leerlingen zichtbaar en benut als kans om van elkaar te leren.

Differentiatie in instructie en verwerking

Differentiatie raakt aan **leerstof, instructie, verwerking, leertijd en evaluatie**.

De leerstof wordt bepaald door de kerndoelen: alle leerlingen krijgen toegang tot dezelfde essentiële leerinhoud. De differentiatie zit vooral in de manier waarop leerlingen tot leren komen.

De leerkracht differentieert bijvoorbeeld door:

- verlengde instructie te geven;
- extra voorbeelden te bieden;
- verdiepende vragen te stellen;
- succescriteria expliciet te maken;
- gerichte feedback te geven.

Omdat leerlingen samen grammaticale en spellingvraagstukken onderzoeken, worden verschillen in begrip en taalbewustzijn snel zichtbaar. Hierdoor kan de leerkracht direct inspelen op specifieke ondersteuningsbehoeften.

Ook taaldiversiteit kan hierbij betekenisvol worden ingezet. Gesprekken over verschillen tussen het Nederlands, dialecten en andere moedertalen versterken het taalbewustzijn van alle leerlingen.

Transfer en hogere orde denkvaardigheden

Transferopdrachten vormen een belangrijk onderdeel van Blink Spelling & Grammatica. Hier passen leerlingen spelling en grammatica bewust toe in betekenisvolle taalproducten, zoals schrijf- en spreekopdrachten.

Hiermee doen leerlingen een beroep op hogere orde denkvaardigheden, zoals:

- analyseren
- redeneren
- evalueren
- reviseren
- creatief toepassen

Zij leren niet alleen regels en afspraken correct toepassen, maar ook doelgericht taalkeuzes maken passend bij doel, publiek en context.

Laag 2: extra ondersteuning en oefening

Sommige leerlingen hebben tijdelijk extra ondersteuning nodig. Deze ondersteuning is doelgericht, gebaseerd op observaties en foutenanalyse, en heeft als doel leerlingen weer zelfstandig terug te leiden naar het basisaanbod.

Deze ondersteuning kan bestaan uit:

- **extra oefenmomenten in het werkboek;**
- **aanvullende oefenbladen;**
- **digitale oefeningen;**
- **verlengde instructie.**

Deze extra ondersteuning is tijdelijk en wordt geleidelijk afgebouwd zodra de leerling de spelling-categorieën beheerst.

Sterke spellers: compacten en verrijken

Voor sterke spellers is extra herhaling van reeds beheerste spellingcategorieën niet wenselijk. Wanneer uit een schaduwtoets, zoals een week- of einddictee aan het begin van de week, blijkt dat de doelen al worden beheerst, heeft extra oefenen weinig toegevoegde waarde.

Voor deze leerlingen ligt de meerwaarde in **verrijking** en **verdieping**.

De vrijgekomen lestijd kan worden ingezet voor:

- **complexere schrijfoopdrachten;**
- **rijkere transfertaken;**
- bewuste variatie in zinsbouw;
- hogere eisen aan spellingnauwkeurigheid;
- revisie en redactie van teksten;
- taalonderzoek.

Zo blijven sterke leerlingen uitgedaagd en leren zij hun kennis functioneel en flexibel inzetten.

Evaluatie en feedback

Binnen Blink Spelling & Grammatica staat het ontwikkelen van **spellingbewustzijn** en **zelfcorrectie** centraal.

Evaluatie is daarom vooral formatief van aard. Leerlingen leren steeds meer zelf verantwoordelijkheid te nemen voor het controleren, verbeteren en verrijken van hun werk.

Effectieve evaluatie bestaat uit:

- zelfcorrectie;
- peerfeedback;
- gerichte feedback van de leerkracht;
- foutenanalyse;
- observaties tijdens transferopdrachten.

Door feedback bewust te richten op één of twee doelen per keer, wordt evaluatie een krachtig middel voor differentiatie en groei.

Laag 3: specialistische ondersteuning

Leerlingen die onvoldoende profiteren van laag 1 en 2 krijgen specialistische ondersteuning door een gekwalificeerde professional.

Deze ondersteuning is:

- specifiek afgestemd op de hiaten van de leerling;
- intensief en systematisch;
- uitgebreid in leertijd (minimaal 60 minuten per week).

Zo krijgt iedere leerling ondersteuning op een passend niveau, met als doel optimale groei in spelling- en grammaticavaardigheid.

11.3 Volgen en toetsen

Met Blink Taal & Lezen, inclusief Blink Spelling & Grammatica, volgt en begeleidt de leerkracht de ontwikkeling van kinderen naar goede schrijver en spreker door middel van **formatief handelen**.

Bij formatief handelen monitort de leerkracht tijdens het leerproces continu waar een kind staat in zijn of haar ontwikkeling. Dit gebeurt door het werk in het werkboek te bekijken (met aandacht voor de *Oefenwedstrijd* en weekopdracht in BTL), leerlingen te observeren tijdens schrijf- en spreekopdrachten, kind- en klassengesprekken te voeren waarin gepraat wordt aan de hand van goede voorbeelden over mooie taal en gedurende de lessen gerichte feedback en ondersteuning te bieden.

Bij grammatica gaat het nadrukkelijk niet om het reproduceren van regels voor een cijfer. Grammatica is geen afvinklijst van losse kennisitems, maar draait om groeiend taalinzicht. Juist die ontwikkeling in inzicht willen we zichtbaar maken en volgen.

Mogelijkheden voor formatieve monitoring

Observatie

Observeer de taal die een kind gebruikt. Hoe spreekt en redeneert het? Welke ontdekkingen doet het? Welke taal gebruikt het om over taal te praten?

Portfolio

Laat kinderen regelmatig kleine werkstukken, taalopdrachten of taalontdekkingen verzamelen in een map of portfolio. Zo wordt hun groei in inzicht en taalgebruik zichtbaar.

Reflectiegesprekken

Plan korte gesprekken waarin kinderen vertellen wat zij hebben ontdekt over taal. Dit stimuleert verdere taalbewustwording en verdiept het inzicht, ook bij kinderen die thuis een andere moedertaal spreken of een dialect gebruiken.

Aan het eind van elk thema is hiervoor ook een *Terugkijken*-moment opgenomen, zowel in het werkboek als in een kort klassengesprek. In het werkboek vullen leerlingen een rubric in; in het gesprek bespreken zij wat zij hebben geleerd, gebruik hierbij goede voorbeelden van taalgebruik uit bijvoorbeeld schrijfproducten van kinderen.

Zelfevaluatie

Laat kinderen zelf aangeven wat zij inmiddels beter begrijpen en waar nog vragen liggen. Dit gebeurt met eenvoudige checklists aan het eind van week 4 en 6 van elk thema.

Transferopdrachten

Bekijk schrijfproducten of presentaties op zichtbaar grammatica-inzicht, zoals correcte zinsbouw, rijk taalgebruik, bewuste woordkeuzes en variatie in zinsstructuren. Binnen Blink Taal & Lezen is deze transfer structureel ingebed.

Voor verdere ondersteuning bij **differentiatie** en **volgen en toetsen** verwijzen we naar de *Leraarbladen* in de online lesomgeving.

12 Samenhang tussen grammatica, spelling en werkwoordspelling

In de grammatica- en spellinglijn van Blink Taal & Lezen worden grammatica, spelling en werkwoordspelling in samenhang aangeboden. Daarbij is er structureel en expliciet aandacht voor de transfer naar het domein **communicatie**, in het bijzonder spreken en schrijven.

Leerlingen leren niet alleen taalregels toepassen, maar ontwikkelen ook inzicht in hoe taal werkt en hoe grammaticale kennis hen ondersteunt bij effectief communiceren.

12.1 Woordbouw en spelling

Wanneer kinderen begrijpen hoe woorden zijn opgebouwd, wordt spellen aanzienlijk makkelijker. Zij ontdekken hoe vanuit een grondwoord verschillende afleidingen en samenstellingen kunnen ontstaan. Bijvoorbeeld:

- paard → paardje, paarden, werkpaard

Dit inzicht in woordstructuur helpt ook bij het onderscheiden van vorm en betekenis, zoals in:

- paartje versus paardje

Daarnaast leren leerlingen veelvoorkomende voor- en achtervoegsels herkennen. Dit versterkt hun spellingvaardigheid. Woorden als *beoordeling*, *onmogelijk* en *werkzaam* worden begrijpelijker én beter gespeld wanneer leerlingen weten hoe deze zijn opgebouwd.

Daarom besteden we in iedere groep aandacht aan woordbouw en woordsoorten. Kinderen leren niet alleen hoe woorden zijn samengesteld, maar ook hoe woorden functioneren in zinnen. Zo ontdekken zij dat woorden in verschillende contexten een andere grammaticale functie kunnen krijgen. Bijvoorbeeld:

- Hij heeft het werk ingeleverd.
- Het ingeleverde werk is nagekeken.

In de eerste zin is *ingeleverd* een werkwoord (voltooid deelwoord). In de tweede zin heeft *ingeleverde* de functie van een bijvoeglijk naamwoord.

12.2 Woordbouw en werkwoordspelling

Ook bij werkwoordspelling helpt inzicht in woordvorming. Werkwoordsvormen bestaan vaak uit een stam, eventueel aangevuld met voorvoegsels en vervoegingsuitgangen. Denk aan:

- gemaakt
- maakte
- maakt
- overgemaakt

Hoe beter leerlingen begrijpen hoe werkwoorden zijn opgebouwd, hoe makkelijker zij de juiste spelling kunnen toepassen.

12.3 Zinsbouw en spelling

Sommige woorden veranderen van vorm afhankelijk van hun plaats in de zin of van andere zinsdelen.

Bijvoorbeeld:

- een groot huis → het grote huis

Door het onbepaalde lidwoord *een* te vervangen door het bepaalde lidwoord *het*, verandert ook de vorm van het bijvoeglijk naamwoord.

Zinsbouw en spelling zijn dus nauw met elkaar verbonden.

12.4 Zinsbouw en werkwoordspelling

Ook de zinsbouw is bepalend voor de werkwoordspelling. De vorm van de persoonsvorm hangt samen met het onderwerp en de tijd van de zin.

- Is het onderwerp (hoofdrolspeleer) meervoud? Dan is de persoonsvorm dat ook.
- Bij het onderwerp (hoofdrolspeleer) ik schrijf je de ik-vorm van het werkwoord.
- Bij jij/hij/zij voeg je meestal een -t toe aan de ik-vorm:
werk → werkt
- Speelt de zin zich af in het verleden? Dan verandert ook de persoonsvorm van vorm.

Door inzicht te krijgen in zinsbouw leren leerlingen werkwoorden correct vervoegen.

De grammaticale kennis die hiervoor noodzakelijk is, wordt in groep 4 en 5 aangeboden. Het gaat daarbij om:

- het snel en moeiteloos herkennen van de persoonsvorm, zowel in enkelvoudige als in samengestelde zinnen;
- inzicht in de rol en functie van de persoonsvorm in de zin, zonder afhankelijk te zijn van ezelsbruggetjes;
- het onderscheiden van de persoonsvorm en het voltooid deelwoord;
- het herkennen van tijd (tegenwoordige, verleden en voltooide tijd);
- het herkennen van getal en congruentie tussen onderwerp en persoonsvorm: 'hoofdrolspeleer(s) en persoonsvorm horen bij elkaar'.

12.5 Zinsbouw en interpunctie

Interpunctie helpt de lezer de structuur van een zin te begrijpen. Tekens als de punt, het vraagteken en het uitroepteken geven aan waar een zin eindigt. Komma's markeren een korte pauze, bijvoorbeeld bij bijzinnen of opsommingen. Bijvoorbeeld:

- Toen hij thuiskwam, stond het eten al klaar.
- We nemen mee: brood, fruit, drinken en servetten.

Interpunctie en zinsbouw versterken elkaar in het overbrengen van betekenis. Om die reden is interpunctie binnen Blink Taal & Lezen gekoppeld aan grammatica en niet aan spelling.

12.6 Spelling en werkwoordspelling

Tot slot hangen spelling en werkwoordspelling nauw met elkaar samen. Veel spellingregels gelden zowel voor gewone woorden als voor werkwoorden. Denk aan:

- de langermaakregel:
hond → honden
geleverd → leverde
- de categorie f wordt v, s wordt z:
leef → leven
reis → reizen
- het onderscheid tussen korte en lange klank aan het eind van een klankgroep:
haken versus hakken

Door deze onderlinge verbanden te herkennen, kunnen leerlingen spellingregels eenvoudiger en consistentener toepassen.

13 Leerlijn grammatica

13.1 De leerlijn in het kort

Binnen Blink kent grammatica zowel een **horizontale** als een **verticale leerlijn**.

De **horizontale leerlijn** beschrijft de opbouw binnen een schooljaar. In elk leerjaar komen in de vijf thema's vaste grammaticale accenten terug:

- **thema 1:** woordbouw en woordsoorten
- **thema 2:** zinnen en het uitbreiden daarvan
- **thema 3:** kenmerken van zinnen
- **thema 4:** het verder uitbreiden van zinnen en aandacht voor veelgemaakte fouten
- **thema 5:** de rol van tijd in zinnen

De **verticale leerlijn** beschrijft de opbouw over de leerjaren heen. Binnen en tussen de leerjaren wordt de leerstof concentrisch opgebouwd: leerlingen verdiepen en verbreden hun kennis en inzicht stap voor stap, van woordbouw naar zinsbouw en vervolgens naar tijd en betekenis in zinnen.

Samengevat ontwikkelt de leerlijn zich van **woordniveau** via **zinsniveau** naar **betekenis en tijd in zinnen**, waarbij eerdere kennis steeds opnieuw wordt opgepakt, verdiept en toegepast.

	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8
T 1	Woorden maken-1	Namen voor woorden-1	Woorden maken-2	Namen voor woorden-2	Woorden maken-3
T 2	Wat is een zin?	Zin uitbreiden-1	Zin uitbreiden-3	Zin uitbreiden-5	Fouten in zin-1
T 3	Hoofdrolspeler in een zin	Uitroepende zin	Opsommingen	Directe & indirecte rede	Taalvariatie & taalverandering
T 4	Vraagzin	Zin uitbreiden-2	Zin uitbreiden-4	Zin uitbreiden-6	Fouten in zin-2
T 5	Tijd in zin-1	Tijd in zin-2	Tijd in zin-3	Passieve en actieve zin	Mooie zin bouwen

T = thema, 1= eerste keer dat iets aan bod komt, 2 e.v. = uitbreiding/tweede e.v. keer

Uitgangspunten bij de leerlijn (zie volgende pagina's)

- In elk thema van Blink Spelling & Grammatica, van groep 4 tot en met 8, is in thema 1 t/m 4 één week gereserveerd voor grammatica. Ook het onderdeel interpunctie (groen) is gekoppeld aan grammatica. Zie voor het totaaloverzicht van grammatica en spelling paragraaf 6.3 van deze handleiding.
- In thema 5 zijn er twee grammaticaweken: week 4 herhaalt de grammatica van het betreffende leerjaar; week 5 biedt een nieuw grammaticaonderdeel aan.
- In groep 6 tot en met 8 wordt de grammaticaweeke (week 4) veelal gevolgd door een week werkwoordspelling (week 5).

Categorieënoverzicht **grammatica** inclusief **leestekens**

Onderdeel	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
WOORDEN BOUWEN		
1. Woorden maken-1 - witruimte (spaties) tussen woorden - grondwoord > nieuw woord: verkleinwoord, meervoud, samenstelling	gr.4: T1-w4, T5-w4	
6. Namen voor woorden-1 - soorten woorden - werkwoorden - lidwoord en zelfstandig naamwoord - bijvoeglijk naamwoord	gr.5: T1-w4, T5-w4	
11. Woorden maken-2 - veelvoorkomende voorvoegsels + betekenis - veelvoorkomende achtervoegsels + betekenis - andere woorden van woorden maken <i>uitvinder (znw) - uitvinding (znw); bedienen (ww) - bediening (znw)</i>	gr.6: T1-w4, T5-w4	
16. Namen voor woorden-2 - persoonlijk voornaamwoord - bezittelijk voornaamwoord	gr.7: T1-w4, T5-w4	
21. Woorden maken-3 - veelvoorkomende voorvoegsels (uit andere talen) + betekenis - veelvoorkomende achtervoegsels (uit andere talen) + betekenis	gr.8: T1-w4, T5-w4	
ZINNEN BOUWEN		
2. Wat is een zin? - zinnen die vertellen wat iemand doet (doen) - zinnen die vertellen hoe iemand is (zijn) begrenzing van zinnen: hoofdletter en punt en nut van begrenzing	gr.4: T2-w4, T5-w4	cat. 1a, 2a: M6, E6, M7, E7, B8
3. De hoofdrolspeler in een zin - hoofdrolspeler (onderwerp) + werkwoord (persoonsvorm) - enkelvoud (ik <i>loop</i> – hij <i>loopt</i>) - meervoud (ik <i>loop</i> – wij <i>lopen</i>) - het werkwoord past zich aan hoofdrolspeler > hoofdrolspeler en ww horen bij elkaar	gr.4: T3-w4, T5-w4	

Onderdeel	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
4. Vraagzin - vraag stellen door WH-woord (wie, wat, waar, waarom etc.) (inversie pv-ond) - vraag stellen door persoonsvorm vooraan - volgorde in zin: hoofdrolspeler na de persoonsvorm - begrenzing van zinnen: hoofdletter en vraagtekens + nut	gr.4: T4-w4, T5-w4	cat. 1a, 2b: M6, E6, M7, E7, B8
5. Tijd in een zin-1 - tegenwoordige tijd en verleden tijd - met regelmatige en onregelmatige werkwoorden	gr.4: T5-w4 en w5	
7. Zin uitbreiden-1 - extra informatie toevoegen over de plek (waar?), het moment (wanneer?) en de manier (hoe?) - volgorde in zin: extra informatie vooraan de zin voor meer nadruk	gr.5: T2-w4, T5-w4	
8. Uitroepende zin - zin zonder pv (<i>Wat een herrie!</i>) - pv vooraan (<i>Ga toch weg!</i>) - gewone zin (<i>Dit moet echt nu gebeuren!</i>) - begrenzing van zinnen: hoofdletter en uitroeptekens + nut	gr.4: T3-w4, T5-w4	cat. 1a, 2a, 2b, 2c: M6, E6, M7, E7, B8
9. Zin uitbreiden-2 - extra speler (wat?) (lijdend voorwerp) toevoegen - volgorde in zin: extra speler vooraan de zin voor meer nadruk	gr.5: T4-w4, T5-w4	
10. Tijd in een zin-2 - verleden tijd en voltooid tijd - verschil tussen verleden tijd en voltooid tijd	gr.5: T5-w4 en w5	
12. Zin uitbreiden-3 - samengestelde zin: zinnen aan elkaar plakken - verbindingswoorden en, maar, of, want - interpunctie (, ;)	gr.6: T2-w4, T5-w4	cat. 4a, 4b, 4c, 4d, 4e: M6, E6, M7, E7, B8
13. Opsommingen - opsommingstekens (<i>bolletjes, cijfers ...</i>) - opsommingen in een lopende zin - interpunctie (, en :)	gr.6: T3-w4, T5-w4	cat. 4a, 4b, 4c, 4d, 4e: M6, E6, M7, E7, B8

Onderdeel	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
14. Zin uitbreiden-4 – zinnen aan elkaar plakken, hoofdzin, bijzin – verbindingswoorden (<i>omdat, doordat, of ...</i>) – meerdere persoonsvormen in samengestelde zin – woordvolgorde in bijzin	gr.6: T4-w4, T5-w4	
15. Tijd in een zin (3) – toekomstige tijd – hulpwerkwoorden als <i>gaan, zullen</i> – tijdwoorden voor vroeger, nu en de toekomst (<i>eergisteren, vandaag, straks ...</i>)	gr.6: T5-w4 en w5	
17. Zin uitbreiden-5 – vorm pers. vnw per rol (zij/hun/hen; ik/mij; zij/haar e.d.)	gr.7: T2-w4, T5-w4	
18. Directe en indirecte rede – verschil directe en indirecte rede – interpunctie (dubbele punt, aanhalingstekens, plaats komma, punt, ? !)	gr.7: T3-w4, T5-w4	cat. 3a, 4a, 4b, 4c, 4d, 4e: M6, E6, M7, E7, B8
19. Zin uitbreiden (6) – waarom lange zinnen? – wanneer is een zin te lang? – variatie in zinnen – manieren om een lange zin korter te maken – manieren om korte zinnen langer te maken – interpunctie in lange zinnen (komma, haakjes, gedachtestreepjes)	gr.7: T4-w4, T5-w4	cat. 4a, 4b, 4c, 4d, 4e: M6, E6, M7, E7, B8
20. Passieve en actieve zin – actieve en passieve zinnen – het onderwerp in passieve zinnen – voor- en nadelen van passieve zinnen – variatie in zinnen	gr.7: T5-w4 en w5	
22. Fouten in een zin-1 – fouten in pers. en bez. vnw (zoals <i>hun gaan, groter dan mij, jou boek, dat boek van jouw</i>) – fouten in betr vnw (<i>het meisje die</i>)	gr.8: T2-w4, T5-w4	
23. Taalvariatie en taalverandering – grammatica in taalvariëteiten – grammatica in andere talen – universele grammatica. – taalverandering: ook grammaticaregels veranderen. (<i>Hun gaan</i> in spreektaal al geaccepteerd.)	gr.8: T3-w4, T5-w4	

Onderdeel	Aanbod in Blink Spelling & Grammatica	Cito categorie + toetsmoment
24. Fouten in een zin-2 – fouten in zinsvolgorde, dubbele ontkenning – fout of bewuste keuze? – ambiguïteit	gr.8: T4-w4, T5-w4	
25. Mooie zin bouwen – stijlfiguren (zinsbouw) – spelen met zinnen – variatie in zinnen (herhaling)	gr.8: T5-w4 en w5	

Bronnen

Spelling

Van den Bergh, H., Es, A. van, & Spijker, S. (2011). Spelling op verschillende niveaus: werkwoordspelling aan het einde van de basisschool en het einde van het voortgezet onderwijs. *Levende Talen Tijdschrift*, 1, 3–14.

Bonset, H. (2010). Spelling in het onderwijs: hoe staat het ermee, en hoe kan het beter? *Levende Talen Tijdschrift*, 11(3), 3-17.

Chamalaun, R.J.P.M. & Ernestus, M.T.C. (2018). Waarom krijgen leerlingen de Nederlandse werkwoordspelling zo moeilijk onder de knie? *Levende Talen Magazine*, 105 (special), 46-51.

Ernestus, M.T.C., Mak, W.M., & Baayen, R.H. (2005). Waar 't kofschip strandt. *Levende Talen Magazine*, 92(6), 9-11.

d'Haens, I. (2021). Pleur op met je stam! Waarom maken we werkwoordspelling zo ingewikkeld? Geraadpleegd van: [link](#).

Heuts, A. Betekenisvol spellingonderwijs, in: *Ontdek de kracht van thematisch onderwijs*, Blink 2e druk, 2025, 108-111.

Janson, D. (2017). *Op zoek naar klanken en letters*

Janson, D. (2017). *Uitdagend en functioneel taalonderwijs*

Janson, D. (2017) *Werkwoordspelling zonder ballast – persoonsvormen correct leren schrijven*, JSW

Kennisrotonde. (2018). *Welke instructiemethodiek, met welke mate van zelfstandigheid van leerlingen, is effectief bij het aanleren van spellingsvaardigheden in de groepen 4 tot en met 8 van de basisschool?* (KR. 371) Den Haag: Kennisrotonde.

Kennisrotonde. (2019). *Welke didactische principes zijn effectief voor het correct leren spellen van werkwoorden bij leerlingen in de bovenbouw van de basisschool?* (KR. 655) Den Haag: Kennisrotonde.

Grammatica

Chamalaun, R.J.P.M., Bosman, A.M.T., & Ernestus, M.T.C. (2021). The role of grammar in spelling homophonous regular verbs. *Written Language & Literacy*, 24(1), 38-80.
<https://doi.org/10.1075/wll.00047.cha>

Chamalaun, R. & Bosman, A. (2020). Waarom je beter in groep 4 kunt starten met werkwoordspelling. *Tijdschrift Taal*, 11(17).

- Chamalaun, R.J.P.M., Bosman, A.M.T., & Ernestus, M.T.C. (2022). Teaching verb spelling through explicit direct instruction. *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 20, 1-28. Geraadpleegd van <https://repository.ubn.ru.nl/handle/2066/247523>
- Coppen, P. A. (2012). *Wat is de zin van schoolgrammatica? Over zinsontleding en woordsoorten*. Geraadpleegd van <http://www.taalcanon.nl/auteurs/peter-arno-coppen/>
- Gijssels, M. & Van der Lee, A. (2023). *Effectieve didactiek voor spelling- en grammaticaonderwijs*. Onderwijskennis.nl (NRO). Geraadpleegd van www.onderwijskennis.nl/node/3711
- Goutier, L. en Van Rijjt, J. (2025)-1. Taalkundig redeneren in taalonderwijs: didactiek en doorlopende leerlijn (1). In *WODN Werkgroep Onderzoek Didactiek Nederlands (Ed.), Handboek Didactiek Nederlands. Levende Talen*. Geraadpleegd van <https://didactieknederlands.nl/2025/03/taalkundig-redeneren-intaalonderwijs-didactiek-en-doorlopende-leerlijn-1/>
- Goutier, L. en Van Rijjt, J. (2025)-2. Taalkundig redeneren in taalonderwijs: didactiek en doorlopende leerlijn (3). In *WODN Werkgroep Onderzoek Didactiek Nederlands (Ed.), Handboek Didactiek Nederlands. Levende Talen*. Geraadpleegd van <https://didactieknederlands.nl/2025/03/taalkundig-redeneren-intaalonderwijs-didactiek-en-doorlopende-leerlijn-3/>
- Janson, D. (2022). *Op zoek naar letters: De andere spelling- en grammaticadidactiek*. Maak je eigen onderwijsboek.
- Janson, D. (2020). *Op speurtocht door onze grammatica*
- Kwakernaak, E. e.a. (2020). Grammaticaonderwijs – terug van nooit weggeweest. *LTM*, jaargang 107/3. Geraadpleegd van <https://lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/ltn/issue/view/380>
- SLO (2025). *Definitieve conceptkerndoelen Nederlands*. SLO, Amersfoort.
- Smits, A., & Van Koeven, E. (2019, juni). *Weg met het grammatica-onderwijs*. Geletterdheid en Schoolsucces. Geraadpleegd van <https://geletterdheidenschoolsucces.blogspot.com/2019/06/weg-met-het-grammatica-onderwijs.html>
- Taalunie, (2023) Samen sterk voor taalcompetentie, Actieplan voor de implementatie van *Iedereen taalcompetent in het onderwijs*, 6.
- Van Koeven, E., & Smits, A. (2020). Rijke taal: *Taaldidactiek voor het basisonderwijs*.
- Van Rijjt, J. (2016). De meerwaarde van valentie als taalkundig concept binnen het grammaticaonderwijs: Meer grip op taalkundige structuren, *LTM*, jaargang 103/7.

Van Rijt, J. (2017). Nederlands onderzoek naar grammaticaonderwijs: hoe staat dat ervoor? *Neerlandistiek*, Geraadpleegd van: <https://neerlandistiek.nl/2017/12>.

Van Rijt, J.H.M. & Coppen, P.J.M. (2021). The conceptual importance of grammar. Knowledge-related rationales for grammar teaching. *Pedagogical Linguistics*, 2(2), 175-199. Geraadpleegd van: <https://www.jbe-platform.com/content/journals/10.1075/pl.21008.van>

Van Rijt, J., & Wijnands, A. (2017). Taalnorm, taalwerkelijkheid en taalgevoel: De casus 'hun hebben'. *LTM*, jaargang 104.